

Jihočeský Herold

Časopis o historii a pomocných vědách historických

z Volfštejna

2/2005

*Miniatura z erbovní listiny vydané ve Vídni 4. prosince 1642, kterou Ferdinand III. rozhojňuje Vilémovi Slavatovi z Chlumu a Košumberka jeho dosavadní erb.
(SOA Třeboň, pobočka Jindřichův Hradec, Rodinný archiv Slavatů, inv.č. 52, perg. 540)*

<i>Autor příspěvku</i>	<i>Název článku</i>	<i>strana</i>
Josef Špaček	Miniatura z erbovní listiny	2
	Obsah	3
Ing. Milan Daněk	Úvodník	4
Mgr. Jan Olejník	Zajímavý heraldický „objev“ na zámku Blatná	5
Mgr. Václav Vondra	Když se dolovalo stříbro a zlato v Dobré Vodě	7
Miroslav Milec	Wiennárové z Muronu podruhé	10
PhDr. K. Maráz, Ph.D.	Konference „Symbol a symbolika v právu“	12
Veronika Machová	Volfštejn – hrad nad Kosím potokem	13
Ing. Milan Daněk	Zpráva o průběhu výstavy v Nových Hradech	17
Vlasta Potužníková	IV. sraz rodu Tibitanzlů	19
PhDr. K. Maráz, Ph.D.	Pečeť Bavora ze Strakonice v Archivu Pražského hradu	21
Miroslav Milec	Z archivních pokladů	23
Ing. Milan Daněk, Mgr. Vladimír Červenka	Výlet za krásami naší vlasti - červen	25
Ing. Milan Daněk, Mgr. Vladimír Červenka	Výlet za krásami naší vlasti - červen	31
Lenka Petříková	Historie a současnost hradu Šelmberka	37
Miroslav Milec	Kryštof starší z Vartmberka, komtur řádu Johanitů	41
PhDr. K. Maráz, Ph.D.	Konference „Erbovní listiny“ na Slovensku	45
Ing. Milan Daněk	Galerie šlechtických rodů – polcený štít	46
Ing. Milan Daněk	Znaky majitelů hradu Šelmberk	48

Jihočeský Herold č. 2/2005

**Časopis o historii a pomocných vědách historických
vydáván 2x ročně**

**číslo 2/2005 vydáno v Českých Budějovicích dne 11.12.2005
vydavatel : Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
evidenční číslo MK ČR E 14574**

u časopisu není prováděna jazyková korektura

úhrada nákladů na vydání ve výši 30,- Kč

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:

Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice

Telefon: 737 438 029 po celý den

e-mail: danek@zoo-ohrada.cz

Opět uběhl další rok v našem životě a zanedlouho se začneme připravovat na svátky Vánoční. A jako příspěví k dobré pohodě přinášíme i my svou trošku v podobě nového čísla Jihočeského Herolda.

Ten uplynulý rok byl pro nás, členy Sekce heraldiky a genealogie při Klubu přátel Českých Budějovic tak trochu zlomový. Jednak tím, že jsme uspořádali svou první samostatnou výstavu, která myslím měla docela úspěch (článek o ní na jiném místě tohoto čísla časopisu) a také tím, že jsme právě touto výstavou a vydávaným časopisem dali na vědomí ostatním společností, sdružením a organizacím to, že existujeme a že máme čím přispět ke společnému cíli všech – popularizaci pomocných věd historických. Podařilo se nám navázat úspěšně spolupráci s několika takovými subjekty, ať již s Moravskou genealogickou a heraldickou společností z Brna, Hukvaldskou heraldickou galerií se sídlem v Ostravě, Českou numizmatickou společností – pobočkou z Hradce Králové, ale i Jihočeským muzeem z Českých Budějovic, Prácheňským muzeem v Písku a konečně pokračuje úspěšně naše spolupráce s Národním památkovým ústavem v Českých Budějovicích. Doufejme, že takto navázaná spolupráce bude ještě dlouho pokračovat.

V minulém odstavci píšu o naší výstavě, ale v průběhu letošního roku to nebyla jediná výstava s tématem pomocných věd historických. Jedna proběhla v podzimních měsících v Praze, a další v muzeu v Milevsku. O té pražské výstavě psát nemohu, protože jsem se na ni bohužel nemohl podívat, nicméně možná, že v příštím čísle se objeví krátký článek s jejím zhodnocením od osoby, která ji viděla. O té druhé, v Milevsku napsat mohu, protože jsem ji navštívil. Jmenovala se „Cesta kresby“ a byla uspořádána k životnímu výročí milevského rodáka, pedagoga, malíře, grafika a ilustrátora Františka Doubka. Pro heraldiky je toto jméno spojeno hlavně s knihou Jana Halady – Lexikon české šlechty, kterou pan Doubek ilustroval, nicméně ani jeho další práce, ať již se jedná o architekturu spojenou s prvky pocházejícími ze sfragistiky, nebo portréty historických osobností, jihočeskými hrady a zámky, návrhy mincí a medailí, na kterých se podílel, ale i ostatní ilustrace, obrazy, intarzie a koláže jsou velice zajímavé. Já sám jsem ani nevěděl, že pan Doubek ilustroval například také kriminální příběhy a kuchařku. Výstava v Milevském muzeu byla průřezem tvorbou tohoto autora. Mne osobně z celého souboru exponátů kromě kreseb znaků použitých v Lexikonu šlechtických rodů, nejvíce zaujali portréty českých králů a osobností. Na ilustracích p. Doubka došlo ke spojení podob těchto osobností, jak je známe z dobových dokumentů, případně soch a náhrobků s jejich znakem, symbolem, případně pečeti. Myslím, že za všechny, jimž se tato výstava líbila, mohu panu Doubkovi popřát ještě mnoho plodných let a k nim také hodně zdraví. Pro ilustraci připojuji několik obrázků z katalogu „Výběr z tvorby 1962/2005“.

Přemysl Otakar
II.

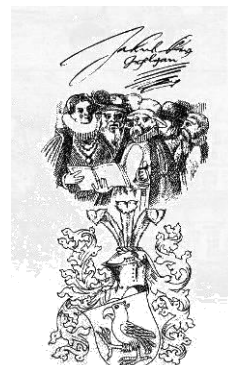
Václav IV.

František
Doubek

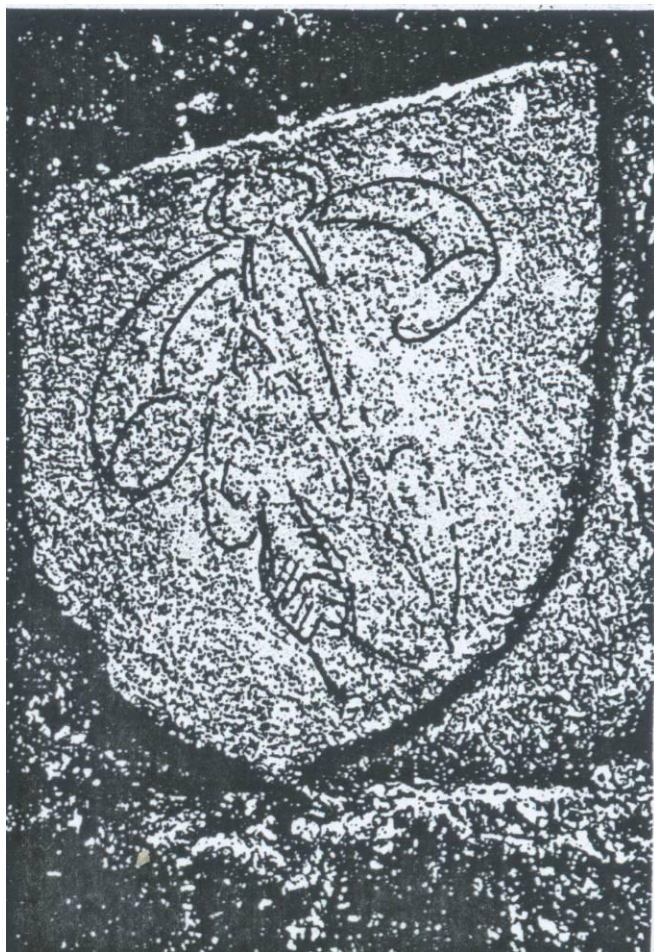

Rudolf II.

Jakub Krčín z
Jelčan

V prosinci roku 1999 byl na Rejtově paláci blatenského zámku proveden restaurátorský průzkum stávající fasády. Průzkum prováděl ak.malíř a restaurátor Jan Hála, který mne upozornil na dosud neznámý kamenný erb, který je umístěný v rohové části starého křídla a Rejtova paláce na hlavním nádvoří. Štít je zhotoven pravděpodobně z jednoho kusu kamene a je zasazen v místech, kde podle charakteru stávajícího zdiva byl zřejmě vchod, umožňující přechod z jednoho křídla do druhého. Podle nejnovějších výzkumů bylo v místech spojení obou paláců východní schodiště, vystavěné v souvislosti s Rejtovým palácem v letech 1515 – 1530. Erb, který pod omítkou již značně utrpěl na své podobě, je zajímavý tím, že obsahuje symboly, které mohou souviset s držiteli původního blatenského hradu. Na štítě jsou matné obrysy šikmo položené kuše, na niž je současně položena střela s špištěm a peřím.

Rekonstrukce znaku – autor článku

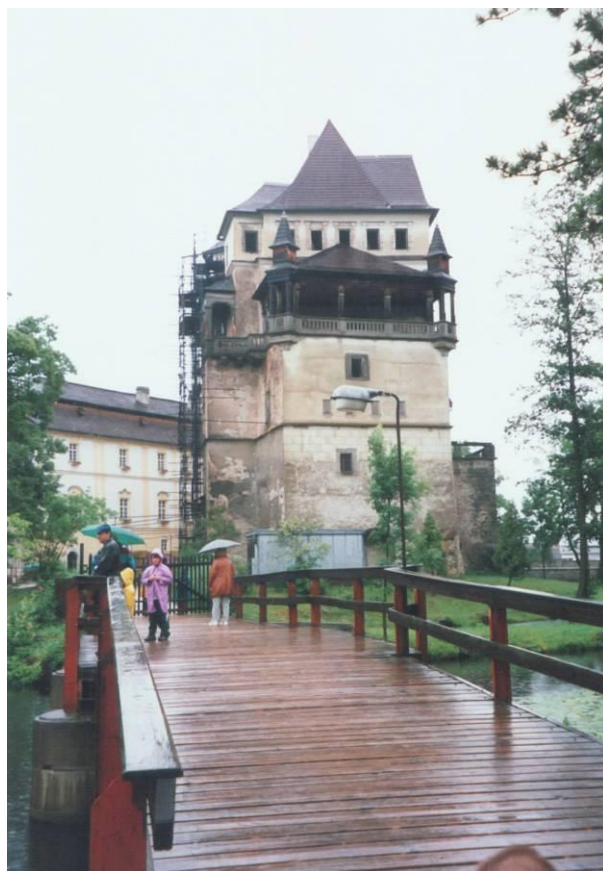
August Sedláček a Martin Kolář uvádějí ve svém díle *Českomoravská heraldika*, které vyšlo poprvé v roce 1902, že Bavorové měli ve znaku pouze střelu nebo šipku modrou s špištěm bílým a peřím červeným ve zlatém štítě, přičemž první zmínky o tomto znaku jsou z roku 1243. Když nahlédneme do *Sedláčkových Hradů, zámků a tvrzí Království Českého*, jsou v roce 1218 prvními písemně doloženými majiteli Vyšemír a Ivan. Avšak v letech 1243 – 1251 se připomíná Předota z Blatné se svými bratry Bavořem a Dluhomilem. Sedláček uvádí, že „Bavor tento rozdílný je od Bavora ze Strakonice, ač tito Blatenští, jak se zdá, téhož erbu užívali, jako páni Strakonice, patřící k rodině vladyské, která se honosila znakem střely“. Je zřejmé, že Bavorové strakonice užívali ve svém štítě od samého počátku pouze opeřenou střelu. Avšak na kamenném erbu v Blatné je i kuš... . komu tento znak skutečně patřil?

Veškeré heraldické studie, zkoumající první erby naší nejstarší české šlechty, zobrazení šípů s kuší nikde neuvádějí ani nespecifikují. Ani v takových proslulých znakových galeriích jaké jsou např. na Zvíkově, Písku, Jindřichově Hradci nebo na hradě Laufru u německého Norimberka, se podobný znak vůbec neobjevuje. Výjimku tvoří pouze erb Zalužských ze Zalužic, v jehož modrém štítě je umístěna napjatá kuše s heverem žluté barvy. Tento rod nemá zřejmě s Blatnou nic společného, neboť pochází ze vzdáleného Slezska. Lze tedy předpokládat, že kamenný erb, umístěný na blatenském zámku mohl údajně patřit některému z Bavorů, neboť koncem 13.století se Blatná dostala do držení nejen Bavora ze Strakonice, ale současně i

jeho nejstaršího syna, též Bavora. Počátkem 14.století vlastnili hrad bratři Bavor a mikuláš, kteří nechali zobrazit svůj erb v zákristii blatenského kostela.

V následujících letech převzali panství jeho synové Bavor a poslední z rodu Bavorů Vilém, jenž setrval na Blatné zřejmě do roku 1380 až 1390. poté získal majetek rod Rožmitálů.

Kterému z výše uvedených Bavorů erb skutečně patřil se dnes již těžko dozvíme. Bližší údaje by poskytl eventuelně další výskyt podobných šlechtických znaků na stávajícím zámeckém zdivu Rejtova paláce. Restaurátorský průzkum fasády však jejich existenci zatím vyloučil. Nelze však odmítnout ani teorii, o zhotovení znaku místními držiteli v mladším období. Znak mohl sloužit jako ozdoba před vstupem do lovecké komnaty nebo jídelny. Přesto však jeho klasický tvar, způsob zhotovení z jednoho kusu kamene a určitá heraldická strohost bez dalších náznaků renesančního nebo barokního zkrášlování potvrzuje výše uvedenou domněnku o unikátním výskytu znaku Bavorů jiného či odlišného typu.

Zámek Blatná – vstupní věž a zadní trakt Rožmitálského paláce (foto Ing. Daněk)

Použitá literatura:

<i>Durdík T.</i>	<i>Encyklopedie českých hradů, Praha 1999</i>
<i>Kolář M.</i>	<i>Českomoravská heraldika, Praha 1902, díl I., str. 217-218</i>
<i>Sedláček A.</i>	<i>Hrady, zámky a tvrze Království českého, Praha 1936, díl XI., str. 181</i>
<i>Růžek Vl.</i>	<i>Česká znaková galerie na hradě Laufu u Norimberka z roku 1361, Sborník archivních prací 1, roč. XXXVIII., 1988</i>
<i>Pokorný P.</i>	<i>Znakový cyklus v Rytířském sále píseckého hradu, Rukopis, Písek 1980-1981</i>
<i>Sedláček A.</i>	<i>Českomoravská heraldika, Praha 1925, díl II., str. 684</i>

Dobrovodská důlní oblast byla součástí rudolfovského rudního revíru, jenž se táhne od Adamova přes Rudolfov, Dobrou Vodu, Srubec, Pohůrku, Hodějovice až k Nedabyli. Podloží Dobré Vody je převážně tvořeno žilovinou křemennou s arsenopyritem, pyritem a v drobných plíščích se vyskytovalo zlato, místy i tuha a směrem k Suchému Vrbnému jsou jílové vrstvy s obsahem železa. Historické informace o dolování jsou mezerovité, většina hornických spisů byla pro nepochopení textů před rokem 1914 skartována.

Zpráva o nadějných nalezištích stříbrné rudy v rudolfovském revíru přivedla horníky i do naší lokality. Byly většinou německého původu a protestantského náboženského vyznání. V roce 1555 se začala razit šachta sv. Václava až do hloubky 51 metrů a do její výnosnosti se vkládaly značné naděje. Její štola dlouhá 1173 metrů směřovala od západu k východu a měla se dostat až k dolu Dům rakouský (později sv. Anna) severně od kostela. Získáno bylo 130 g stříbra, a 1 tuna rudiny. To však nesplnilo očekávání a ani nehradilo těžební náklady, proto byla práce zastavena. Každý cech dostal jméno buď z bible, nebo po světcích, jehož svátek připadl na den, kdy se začalo s důlní činností, jen výjimečně se vyskytovala jména ze světského prostředí.

Sotva pominulo válečné nebezpečí, začala se razit v roce 1610 v bažinatém údolí potoka směrem k jihu, na Srubec štola sv. Šebestiána (později sv. Barbory), ale po osmi letech byly práce přerušeny. S titulem horního města od roku 1620 převzaly České Budějovice zároveň povinnost pokračovat v důlní činnosti v celém revíru. V roce 1624 se ustavilo českobudějovické těžárstvo a obnovilo kutání na sv. Šebestiánu, ale jen do roku 1635.

Relief z domu č.p. 1406 v Lázeňské ulici (foto Ing. Daněk)

Tehdejší doly byly ve srovnání s pozdějšími docela malé, počet pracovníků byl nízký, v podzemí pracovali 2 – 4 horníci. V šachtách sestupovali po žebřících, ve stísněných prostorách pracovali kleče, nebo dokonce vleže a svítili si lojovými kahany, ten je nyní ve znaku obce Dobrá Voda u Českých Budějovic. práce to byla namáhavá, jedinými nástroji byly želízka, mlátek, špičák, lopata a sochory k páčení. Narubanou rudu plnili šturcíři do vaků z dobytčích koží a hašplíři ji vytahovali na povrch vrátky, žentourem, někde se používalo i vodní kolo. Ruda se odvážela k dalšímu zpracování do pucheren, pak rozdrčená na moučku se propírala na rýžovnickém splavu. Pucherny se nalézali v okolí Dobré Vody a tehdy daly název Pucherce (německy Puharten – Bucharten), který byl později změněn na Pohůrka. V hostinci Schopenhauerů v Lázeňské ulici č.p. 1406 se v přízemí nalézá velký nástěnný reliéf od Edwina Schopenhauera s německým nápisem, který v překladu znamená „Na tomto místě stála v těžebních obdobích 1588 – 1618 + 1769 – 1808 tavná pec zlatorudných dolů na Dobré Vodě“. Třicetiletá válka znamenala konec důlní činnosti na dlouhá desetiletí. Doly pustly a naplnily se vodou, výdřeva a žebříky shnily a havíři z lokality odešli.

K obnově dolování došlo začátkem poloviny 18.století na cechu sv. Šebestiána s novým názvem sv. Barbora. Hlavním podílníkem byl krajský komisař hrabě Berchtold z Uherčic. Dal také kopat novou štolu sv. Mauricia na srubeckém kopci. Štola vedla napříč údolím a ústila u silnice na Třebotovice. Jiné těžarstvo obnovilo štolu sv. Václava a cech sv. Anny, těžař Antonín Büttner začal razit novou štolu sv. Ondřeje (severně od točny MHD).

Vážným problémem byla voda, a to nejen důlní, ale hlavně povrchová, již bylo potřeba velké množství k provozu stoup na drcení křemene. Uvažovalo se o úpravě rybníka Lusného jako rezervoáru vody, o výstavbě dvou rybníků nad barborským cechem a dokonce i o tom, že voda bude přiváděna zvláštním kanálem až od Borovan. Na přání státní správy byla nakonec postavena drtírna křemene až u řeky Malše i za cenu vyšších nákladů na dovoz materiálu.

Když hrabě Berchtold vzdal financování důlní činnosti, převzal stát roku 1778 větší počet důlních podílů a získal tak rozhodující vliv na dobrovodské dolování. Možnost větších investic se brzy projevila v důlním podnikání. Na srubeckém kopci byla vyhloubena nová šachta Leopold, došlo k přestavbě stoupy a prádla, byl pořízen nový vodotěžný stroj. Když bylo čerpání vody přerušeno i jen na krátkou dobu, znamenalo to zatopení dolu. V roce 1784 byl z Rudolfova na Dobrou Vodu přemístěn horní úřad do nové budovy, v ulici Na Barborce a od devadesátých let nesl stát sám veškeré náklady. Protože tyto náklady spojené s těžbou a zpracováním rudy stále stoupaly, byly v roce 1809 veškeré práce v dobrovodských dolech zastaveny. V letech 1770 – 1808 se tu rubalo 30 041 tun křemene, z něhož se vytěžilo 70,288 kg zlata. Stát investoval do roku 1808 do těžby 130 023 zlatých a zisk za vytěžené stříbro a zlato byl 83 047 zlatých, což znamenalo ztrátu 46 976 zlatých.

O obnovu důlního podnikání se snažil na konci 19.století Ing. W.E.Miksch, který u zdi starého hřbitova za kostelem v roce 1893 nechal hloubit šachtu sv. Anny, jež sice narazila na žílu křemene a vrstvu tuhy, ale v hloubce 30 metrů se s prací přestalo. Jen o dva metry byla hlubší druhá šachta, hloubená u nového hřbitova. W.E.Miksch získával postupně rozsáhlé důlní území a zčásti si je právně zajistil, když se pak pokoušel získat dostatečně velký kapitál, který by umožnil zahájit důlní práce ve velkém rozsahu, nenašel žádného společníka. Proto se rozhodl hledat pomoc v cizině. Podařilo se mu navázat spolupráci se skupinou říšskoněmeckých podnikatelů a získat je pro svůj záměr. V září 1899 byla vytvořena těžařská společnost Rudolfstädter Erzbergbau-Gewerkschaft Budweis Böhmen, jejíž postavení již v listopadu téhož roku schválil c.k. báňský úřad. V čele společnosti stál H. von der Kluse, Ing. Miksch jako znalec místních poměrů a majitel kutacích práv se stal technickým vedoucím. Společnost zadala báňskému radovi Hugo Gröglerovi z Příbrami vypracování posudku o vyhlídkách při obnovení těžby. Grögler soudil, že doly nejsou vyčerpány a ruda se nachází ve větší hloubce, které bude třeba dosáhnout. Před zahájením kutání bylo třeba provést řadu přípravných prací. Ty vyčerpali značnou část finančních prostředků, provozní kapitál pro

těžbu se značně snížil. Začátek těžby však nepřinášel předpokládané výsledky, členové konsorcia byli zklamáni a z neúspěchu vinili Ing. Miksche. Ten byl odvolán a společnost vypsalá prodej 100 kukusů po 100 podílech v ceně 510německých marek za 1 podíl. Bylo však prodáno jen 7 kukusů, společnost zabředla do dluhů a na začátku 1.světové války zanikla. Ještě za 1.republiky navrhoval bývalý zaměstnanec této společnosti, Ing. Hausser obnovit dolování, ale zůstalo jen při plánu a tak těžba zlata v Dobré Vodě po čtyřech stoletích definitivně skončila. Dnes na ni upomínají jen pozůstatky několika štol, kolem obce byly patrné haldy vytěžené hlušiny a čas od času dochází k propadu starého důlního díla. Ukázky dobrovodského zlata jsou ve sbírkách Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

*Vchod do štoly sv. Šebestiána, v 18.století název sv. Barbora
Portál vyzdobený Ed. Schopenhauerem (foto archiv autora)*

Tento článek navazuje na mnou psaný článek z časopisu Jihočeský Herold z prosince roku 2001 a doplňuje informace, které jsem v něm předložil čtenářům. Pojednával o jednom z nejbohatších budějovických měšťanů, Volfgangovi Wiennárovi z Muronu a jeho rodině do vymření. Byl napsán na podkladě bohatého listinného materiálu, který je uložen ve Státním okresním archivu v Č.Budějovicích. Toto doplnění vzniklo na základě podivné, několikařádkové závěti Volfganga Wiennára ze dne 26.října 1548 a následně jeho manželky Anny, posledního člena kdysi slavného rodu Pukliců ze Vztuh. Anna ze Vztuh zemřela půl roku po svém manželovi, 3.března 1549 a závět' napsala ve prospěch své nezletilé dcery Maryny. Ta se později provdala za Michala Frydberga z Wellachu, kuchyňského písaře arciknížete Ferdinanda. Maryna zemřela v mladém věku 19.8.1559 jako bezdětná.

Znak Wiennárů z Muronu

Okamžitě po smrti Volfganga Wiennára vypukl spor o jeho bohatý majetek – domy v Českých Budějovicích, tvrz v Drslavicích, dvory a další – kdy se kdekdo snažil ukrojit co největší díl z tohoto koláče. Odstrčena nechtěla být ani městská rada v Budějovicích a svůj díl chtěl získat i Ferdinand I.celý pozůstalostní spor byl ukončen až v roce 1586 po smrti Michala Frydberga, který žil v Českých Budějovicích a zastával neúspěšně různé funkce. Pozůstalost po něm připadla jako odúmrt' městu Českých Budějovicím. Byl to ale již jen nepatrný zlomek kdysi bohatého nemovitého majetku Wiennárů z Muronu.

Jiná kapitola začíná, když se Dominik Wiennár z Muronu domáhá vydání erbovního listu pro sebe a svého bratra Vincence. Spor tento začal ještě za života Volfganga, ale těsně před jeho úmrtím. Tak dosvědčuje list Ferdinanda I. z roku 1548, že se mají dohodnout o vydání erbovního listu mezi sebou Volfgang a Dominik. Další list od Ferdinanda I. z téhož roku ale odkazuje na dohodu s vdovou Annou Wiennárovou.

Jak probíhalo další jednání ve věci Dominika Wiennára není známo. Chybí k tomu listinný materiál. Až listem z 21.3.1575 nařizuje Maxmilián II., římský císař a uherský a český král etc. Purkmistru a konšelům města Budějovic českých, že „Dominik Wiennár z Muronu, císařský ptáčník, opětovně si stěžuje na Michala Frydberga z Wellachu, někdy manžela zemřelé Maryny Wiennárové, že se uvázal v statek po Volfgangovi Wiennárovi, strýci jeho, přes císařův zákaz a statek svévolně ničí a poškozuje. Dominik Wiennár žádá císaře o zastání, jak z přiložené supliky a spisův zřejmo jest, budějovičtí konšelé mají vně nahlédnouti a císaři neprodleně zprávu dáti“.

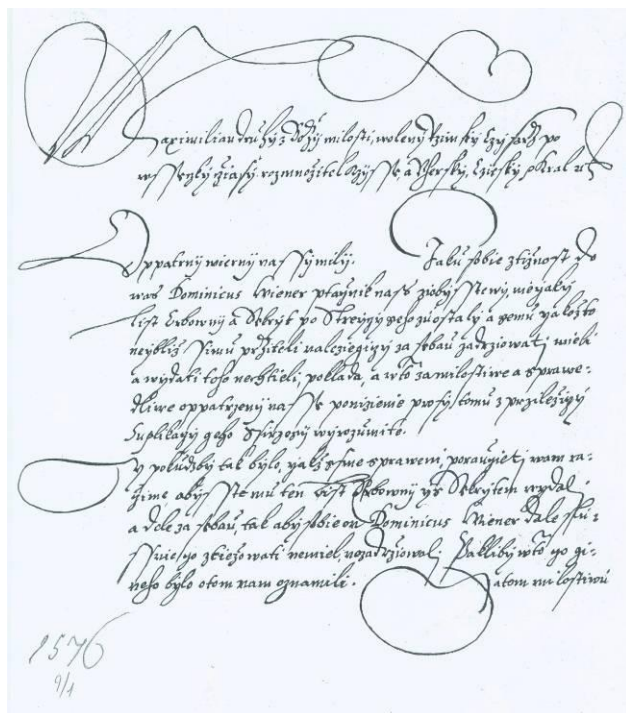
Dalšími materiály jsou poznámky na dvou listech s popsány a zdůvodněnými příbuzenskými vztahy rodu od Šebestiána Wiennára, podnikatele v dolování a obchodníka v Českém Krumlově. Také dvoustránková suplika určená Maxmiliánovi II. oby výše uvedené dokumenty nejsou datovány.

Pochopitelně v suplice vyzdvihuje své zásluhy o císařský dům a jeho věrné služby císaři, což zabírá větší část a sebe označuje za císařského ptáčníka. V polovině 16.století bylo ptáčnictví velice oblíbeným a rozšířeným lovem, hlavně se týkal drobných opeřenců, proto

v roce 1575 Český sněm přijal důležité usnesení týkající se hlavně časů lapání ptáků od masopusta do sv. Víta, kromě křivonosek a skřivanů (OSN VI. , str. 781). Dále si v suplice stěžuje a žádá císaře aby přiměl purkmistra, rychtáře a radu města Budějovic k vydání zadržovaných věcí, konkrétně:

- a) typáře pečeti
- b) pečetního prstenu
- c) erbovního listu vystaveného roku 1538 císařem a králem Ferdinandem I. pro Volfganga, Jeronýma a Jakuba Wiennáry (zde označuje Jeronýma za svého otce a Volfganga s Jakubem za své strýce)

Dalším nařízením ze dne 28.4.1575 Maxmiliánem II. císař, římský král etc., purkmistru a konšelům města Budějovic připomíná, že dosud mu nepodali zprávu, jak 21.3. téhož roku nařídil, ve věci supliky císařského ptáčníka Dominika Wiennára, poněvadž týž pilný služebník jest, nařizuje císař, aby zprávu mu podali ihned po obdržení tohoto listu. Jak se zdá, konšelé byli velice liknaví ve vykonávání nařízení císaře Maxmiliána II. když se jednalo o majetek, který mohlo město získat, vždyť císař byl tak daleko. O tom svědčí i další list z císařské kanceláře.

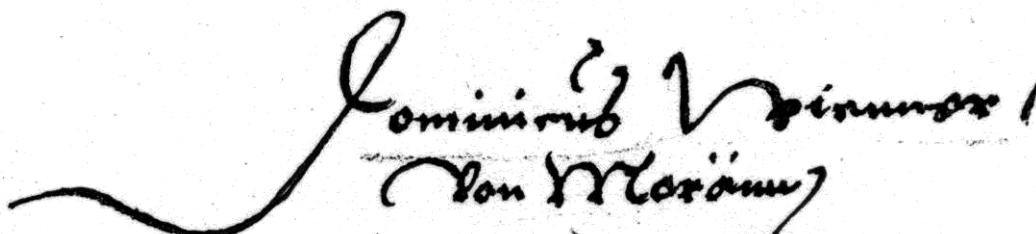
Dopis císaře Maxmiliána II. purkmistru a konšelům Českých Budějovic

Pozdější spor Dominika s městskou radou měl jediný cíl. Získat zpět erbovní list vystavený 24.3.1538 a stvrzen Ferdinandem I. pro rodinu Wiennárů z Muronu. Tento rok je výslovně uváděn v suplice Dominika a musí se jednat o potvrzení šlechtictví a přijetí za obyvatele království Českého s právem zakupovat se a vkládat tyto zápisy do desk zemských. Vyskytuje se i další datum – 16.12.1533 – kdy byl povýšen do vladyckého stavu s predikátem z Moranu, stvrzená Ferdinandem I. jedná se pravděpodobně o predikát vydaný říšskou kanceláří, ten ale neměl v království Českém žádnou váhu. Dotčená osoba musela podat přiznání k zemskému zřízení do stavu rytířstva.

Další osud Dominika a jeho rodu jsem v českobudějovickém archivu nenašel, protože se odstěhoval do Větrní. Předek všech Šebestián Wiennár přišel do Českého Krumlova ze Slzburku jako obchodník s látkami a v roce 1509 je uváděn mezi těžaři, vlastnil několik dolů a

1.9.1576 Maxmilián II. císař římský, uherský a český král etc. Purkmistru a konšelům města Budějovic Českých sděluje, že Dominik Wiennár, ptáčník jeho milosti císaře si stěžuje, že list erbovní a sekret po strýci jeho pozůstalý, jako nejbližšímu příbuznému náleží a městská rada budějovická zadržují a jemu vydati nechtějí, Císaře o náležité opatření prosí, jak s přiložené supliky vyrozumí. Je-li tomu tak, pak císař poroučí aby mu obojí vydali bez prodlení tak, aby se jmenovaný Wiennár poznovu stěžovati nemusel, je-li tomu jinak, mají císaři oznámiti.

šachet v okolí Českého Krumlova a Rožmberka. Zemřel 17.4.1533 jak hlásá náhrobní deska, která se nalézá v českokrumlovské Linecké ulici č. 42.

A handwritten signature in black ink, reading 'Dominik Wiennar z Moranu'. The script is cursive and somewhat stylized, with a long, sweeping underline that extends to the left.

Podpis Dominika Wiennára z Moranu ze suppliky císaři Maxmiliánu II.

Konference „Symbol a symbolika v právu“

PhDr. Karel Maráz, Ph.D.

Dne 22. září 2005 proběhla na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně konference s názvem „**Symbol a symbolika v právu**“. Přestože většina referátů – všechny bohužel nebyly z důvodu jiných naléhavých povinností některých referujících předneseny - byla orientována primárně na právní problematiku, některé se zabíraly rovněž výrazně problematikou pomocných věd historických. Byly to zejména referáty JUDr. Marka Starého, Ph.D. Rodový erb a dědické právo v době předbělohorské, doc. PhDr. Tomáše Krejčíka, CSc. Právní symbolika v erbech právníků 19. století a autora tohoto článku s názvem Několik poznámek k právním aspektům šlechtické sfragistiky a heraldiky v 15. a 16. století na příkladu moravské šlechty a Rožmberků. Jistě by tomu tak bylo i v případě referátu JUDr. Renáty Veselé, CSc. Římské peníze a římské bankovníctví – zdroj římského práva, který bohužel nezazněl. Z ostatních referujících zaujal především doc. JUDr. Karel Schelle, CSc. s referátem K historii právní archeologie, k němuž se rozpoutala bohatá diskuse.

A pro úplnost doplníme ostatní přednášející s jejich výstupy: JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D. Trestněprávní relevance symboliky extremistických politických stran, JUDr. Tomáš Tyl Šat a jeho symbolika s právní relevancí, JUDr. Branislav Fábry Symbol a nachádzanie hodnot v práve, Mgr. Zdeněk Kučera Symbolika v současné justici, JUDr. PhDr. Alena Novotná Formulace skutkové podstaty, pojem a symbol, JUDr. Karin Brzobohatá, Ph.D. Právo, instituce a symbol. Z konference pořadatelé na PF MU v Brně plánují vydat sborník nebo nejméně CD s referáty.

Hrad Volfštejn nalezneme na jednom z úbočí rozsáhlé Vlčí hory, vypínající se nad bývalým městečkem Černošín, vzdáleným jen 12 km od města Stříbra v západních Čechách. Černošín najdeme od hradu necelé dva kilometry severovýchodním směrem a vydáme-li se po žluté turistické značce vedoucí z náměstí, nemůžeme hrad minout. Poslední úsek cesty obtáčí vlastní hrad, pak zabočíme doprava a mírným svahem vkročíme do jádra hradu.

Stavebníci hradu si nevybrali místo pro jeho stavbu jen náhodou. Západní rovinaté úbočí, které najednou prudce klesá, skýtalo hradu přirozenou obranu hned ze tří stran. Zbývající strana byla od rovinaté terasy přerušena vykopáním hlubokého příkopu, čímž byl znesnadněn přístup nezvaného návštěvníka i ze strany čtvrté.

Povězme si několik málo slov od možných nejstarších dob do současnosti. Hrad na mocné hoře nechal postavit jeden z příslušníků boční větve rodu zvaného ze Svojšína. Rod se honosil kombinací třech červených a třech stříbrných pruhů na štítě. Někdy však ke konci 13. nebo na začátku 14. století změnila boční větev původní rodový znak na erb vlka. Nově postavený hrad byl nazván, odvození rodového erbu, podle tehdy trvající módy, německy – Volfštejn. Přestože byla stavba zahájena v 60. či 70. letech 13. století, první nepřímá písemná zmínka o existenci hradu se objevuje až k roku 1316. V tomto roce pohání před soud vrahy svého otce sirotek Beneda, kde žádá odškodnění ve výši 600 hřiven stříbra. Jak vyplývá ze záznamu, Beneda byl asi jediným Ctiborovým synem. Beneda však má synů víc a domníváme se, že na hradě žila již čtvrtá generace rodu pánů z Volfštejna. Příslušníci rodu se zapsali do dějin držbou jiných statků než samotného hradu. Bývalo pravidlem hospodařit v tzv. nedílu (bratři hospodařili společně), v případě většího počtu sourozenců bývali mladší bratři vyplaceni, nebo posláni na církevní dráhu. Tak to bylo i v našem případě, zřejmě nejstaršímu synovi Ctiborovi byl ponechán hrad, mladší bratr Protiva koupil za finanční výplatu od plaského opata rychtu v Kaznějově, a Beneda koupil statek v Olbramově (vzdálen pouhé 3 km od Volfštejna).

Zřícenina hradu Volfštejna

Zatímco o prvních dvou bratrech nemáme téměř žádné zprávy, Beneda se připomíná četněji. Již od 50. let 13. století vystupuje na mnoha listinách při prodejkách vsí jako svědek. Připomeňme ještě, že Beneda se proslavil pouhou účastí na výpravě Karla IV. proti nepokojným šlechticům v římsko-německé říši v roce 1360, kteří před mohutnou 3000 početnou jízdou raději kapitulovali. Při té příležitosti potvrdil římský císař a český král Benedovi listinu, v níž Benedu ustavuje poručníkem svého synovce Ctibora. Zdá se tedy, že jeho otec zemřel. Můžeme se domnívat, že i Ctibor byl účasten velké výpravy, při níž mohl zemřít. V listině se dále píše, že v případě synovcovy smrti, má Beneda získat hrad Volfštejn jako manství. Tak se nakonec stalo, v držbě hradu následovali Benedovi synové.

Příslušníci rodu obývali hrad nepřetržitě až do roku 1460, kdy své sídlo zaměnili za pohodlnější a rozlehlejší jen 2 km vzdálený hrad Třebel. Nedlouho poté byl hrad pobořen poděbradskou stranou pro opoziční postoje proti králi, ale i za vyrabování nedaleko vzdáleného tepelského kláštera, kterého se měl Vilém z Volfštejna zúčastnit. Rod pánů z Volfštejna vymírá po meči smrti Ctibora z Volfštejna, příslušníka boční větve hostouňské, někdy kolem roku 1498.

Nejstaršími částmi hradu jsou dispozice paláce umístěného na jihovýchodním konci ostrožny a dosud zachovaná 22 m vysoká kónická věž na opačném konci ostrožny. Z paláce pak vybíhala po její hraně 2 m silná ohradní zeď a obepisovala tak celý pahorek. Součástí vnitřního hradu jistě byly nějaké hospodářské přístavby asi jen ze dřeva a jiné zděné stavby jak naznačují již terénní pozůstatky po někdejších zdech. Bez řádného archeologického výzkumu nemůžeme prozatím datovat stavby přesněji. Můžeme jen naznačit dataci obdélné stavby blízko věže. Stavba byla zřejmě dalším modernějším palácem postaveným někdy ve druhé polovině 14. nebo na začátku 15. století. Z něho se dochovaly jen nepatrné valy vysoké okolo 50 cm. Právě tento palác mohl v poděbradských válkách utrpět největší škody, nebo byl někdy později rozebrán na stavební materiál nedalekého hospodářského dvora. Z nejstaršího paláce se dodnes dochovaly zajímavé stavební detaily, určující jistý komfort jejich obyvatelů. Starý palác byl dvoupatrový, lichoběžníkového půdorysu, zakončený snad klasickou sedlovou či polovalbovou střechou. Z nádvoří bylo možné vejít do přízemí osvětleného pouze jedním oknem, proto se domníváme, že sloužilo jako skladovací prostor asi pro potraviny. Z něho bylo možné vejít zřejmě po dřevěném schodišti do obytného prvního a druhého patra osvětleného již několika okny. Dvě z nich obsahují zajímavé dochované detaily. Na jihozápadním okně vidíme téměř celou zachovanou dřevem vyvločkovanou trámovou kapsu pro zajištění okna. Vnitřní prostor špaletového okna byl vybaven sedátky pokryté vždy dvěma dubovými prkny, po jednom z nich zůstal fragment a po druhém stále vidíme otisk pod špaletou. Okno bylo možné uzavřít další okenicí na rozhraní vstupu z místnosti. Absence jakýchkoli náznaků části omítek napovídá vybavení stěn místnosti dřevěným obložením, jenž bylo mimo estetických dojmů ryze účelové, v místnosti bylo možné déle udržet rychle unikající teplo pohlcované čedičovým zdivem. V obou obytných patrech zjišťujeme blíže západního rohu paláce zazděné vstupy do tzv. prevétu – středověkého záchodu. Zatímco z paláce čteme detaily pouze na dvou dochovaných stěnách, věž neutrpěla žádné větší škody a skýtá také nemálo detailů vybavení vnitřních prostor.

Věž sloužící jako poslední útočiště majitelům hradu byla opatřena znesnadňujícím přístupem proti vniknutí případných obléhatelů. Vstup byl veden po dřevěné pavlači vedoucí z ochozu hradeb v úrovni zvýšeného prvního patra. Celkem věž obsahovala pět podlaží, druhé a třetí bylo obytné. Obytné části jsou osvětlené šterbinovými okny, v třetím podlaží se nachází konzoly nesoucí ve své době krbové zařízení. Nejkrásnějším a zároveň nejhodnotnějším detailem je románský portál zdobený obloučkovým vlysem. Hodnotný portál do nedávné doby znesnadňoval dataci stavby hradu, několik generací historiků tak datovali stavbu do

1. poloviny 13. století. Stavebně – historickým průzkumem však bylo zjištěno, že portál byl druhotně použit přenesením z někdejší zanikající hodnotné stavby zřejmě církevní. Podobný portál je dodnes možné vidět na nedalekém románském kostele sv. Petra a Pavla v Plané.

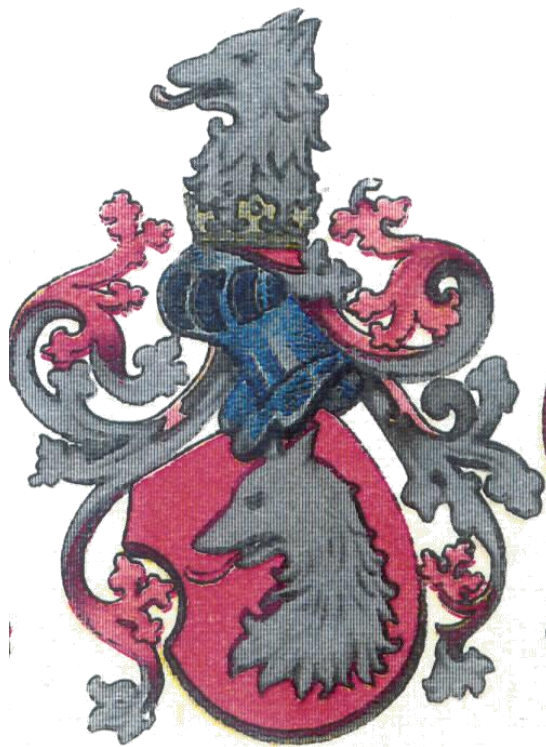
V roce 1992 vznikl Spolek pro záchranu hradu Volfštejna. Ihned byly zahájeny zajišťovací práce na věžovém stavení blízko věže, v roce 1997 bylo započato s opravou vnějšího pláště nejhodnotnější stavby – věže. Stavba po dlouhá staletí ponechána svému osudu vykazovala značné škody právě na vnějším plášti, povětrnostními vlivy bylo zdivo rozrušené. Oprava společně s vnější částí korunního zdiva trvala celkem 6 let. Vždy byly postaveny tři pole lešení, zdivo bylo doplněno a vyspárováno. V současné době probíhají práce na zajištění dochovaných detailů okenního otvoru v paláci, o kterých jsme psali výše – zajištění špalet, zajištění otisků dubových prken a rekonstrukce původních sedátek. Nad oknem bude vyhotoven záklenek, a okno v nedávné době ještě v havarijním stavu bude zachráněno. Na tuto činnost naváže zpevnění korun zdiva paláce pro bezpečnost návštěvníků hradu.

Spolek pro záchranu hradu Volfštejna chce nejenom hrad bezpečně zpřístupnit, ale hlavní náplní spolku po zakonzervování zříceniny budou aktivity spojené se zpřístupněním věže a zřízení vyhlídky. Bude nutné zajistit vnitřní plášť věže a do původních kapes po trámech vložit nová dřevěná patra spojovaná žebříky.

Z věže je překrásný výhled do blízkého a vzdáleného okolí. Je možné shlédnout - Český les s vrchem Čerchov, Sedmihoří, nejvyšší vrcholky Šumavy, Brdy, města - Stříbro, Plzeň. Dále je z věže vědět i několik kulturních památek jako například zřícenina slavného hradu Krasíkova, hraniční hrad Přimda, klášter Kladruby, zámek v Bezručicích a v Ošelině. Za jasného počasí je vidět dokonce i zřícenina hradu Radyně u Plzně.

Věž hradu Volfštejna

*Znak pánů z Volfštejna
Fridrich Bernau – Studien und
Materialien – tab. VIII.*

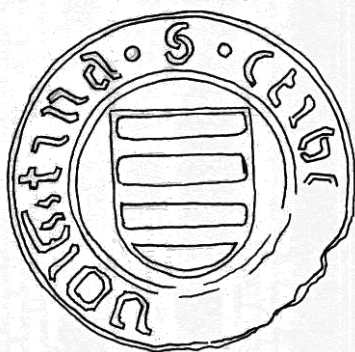
Přes perfektní spolupráci s místním obecním úřadem v Černošíně probíhají práce velmi pomalu, chybí naneštěstí čím dál víc dobrovolníků vzdát se volného času a pracovat zcela zadarmo jen pro útěchu záchrany jedné památky. Vyzýváme tímto článkem ty, kteří by rádi pomohli zachránit jednu zříceninu v západních Čechách. V případě zájmu kontaktujte předsedu Spolku pana Václava Menčíka na uvedený telefon 606 613 057. Těšíme se na jakoukoli spolupráci s Vámi.

Vývoj erbů a pečeti.

Na titulní straně tohoto čísla časopisu se nachází erb rodu pánů z Volfštejna, který je namalován dle popisu z knihy Augusta Sedláčka – Heraldika I., str. 265, a tak, jak je vyobrazen v Prácheňském muzeu v Písku v hradním sále. Níže na této straně jsou vyobrazení pečeti tří příslušníků rodu. Pečeť Benda z Volfštejna je barvy černé a je přivěšena na listině datované 1. září 1361 (SOA Třeboň – Cizí statky – karton 46 – inv.č. 323). Pečeť Ctibora z Volfštejna je také černá a je přivěšena k listině datované 4. března 1446 (SOA Třeboň – Cizí statky – karton 85 – inv.č. 686). Poslední je pečeť Viléma z Volfštejna při listině datované 10. prosince 1406 a je nakreslena podle knihy Augusta Sedláčka – Atlas pečeti V., tabule 69/12. Kresby níže uveřejněných pečeti Mgr. Vladimír Červenka.

Benda z Volfštejna (1361)

Ctibor z Volfštejna (1446)

Vilém z Volfštejna (1406)

Děkuji za nezištnou pomoc panu Miroslavu Milecovi z Českých Budějovic, bez jehož podnětu by článek nevznikl a rovněž děkuji za vyhledání archivních pramenů a rozšíření mého článku o vývoj znaku a pečeti pánů z Volfštejna s jejich vyobrazením.

Seznam pramenů a použité literatury:

Archiv český (edice); Bernau, F. 1903: Wolfstein und Triebel. In: Studien und Materialien zur Specialgeschichte und Heimatskunde des deutschen Sprachgebiets in Böhmen und Mähren, s. 239. Prag; Čechura, J. – Mikulec, J. – Stellner, F. 1996: Lexikon českých panovnických dynastií. Praha; Heber, F. A. 1843: Böhmen Burgen, Vesten und Berschlösser I. Prag; Kafka, F. 2002: Čtyři ženy Karla IV. Praha – Litomyšl; Emler, J.: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (edice); Dvorský, F. – Emler, J. (editoři) 1868: Reliquiae tabularum terrae citationem vetustissimae – Nejstarší zbytky desk zemských půhonných. Praha; Rožmberský, P. 1991: Kaznějovská rychta. In: Hláska – zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. Plzeň; Sedláček, A. 1906: Hradý, zámky a tvrze království Českého. Díl XIII. Praha; Růžek, V. 1988: Česká znaková galerie na hradě Laufu z roku 1361. In: Sborník archivních prací XXXVIII. Praha; Sedláček, A. 1902, 1925: Českomoravská heraldika I., II. Praha; Sedláček, A. 1906: Hradý, zámka a tvrze království Českého. Díl XIII; Strnad, J. 1891, 1905: Listář královského města Plzně I, II. Plzeň;

Jak jsem slíbil našim čtenářům v č. 1/2005, přináším nyní shrnutí poznatků z výstavy, kterou Sekce Heraldiky a genealogie Klubu přátel Českých Budějovic uspořádala ve spolupráci se správou Státního hradu Nové Hrady v jižních Čechách v termínu od dubna do konce října roku 2005 v prostorách tohoto hradu.

V období do konce roku 2004 jsme se při pravidelných měsíčních schůzkách členů Sekce heraldiky a genealogie Klubu přátel Českých Budějovic několikrát bavili na téma, že by se z jednotlivých prací našich členů mohla dát dohromady výstava k pomocným vědám historickým. Jsou mezi námi členové, kteří se zabývají genealogií, heraldikou, sfragistikou i diplomatikou. Když každý přiloží ruku k dílu, budeme mít dostatek exponátů na solidní výstavu. Postupně jsme se dostali k debatě o tom, kde takovou výstavu uspořádat. Museli jsme vybrat místo atraktivní, které navštěvují nejenom místní, ale i návštěvníci z různých částí naší vlasti, aby se o výstavě vědělo i mimo Jihočeský kraj. Vzhledem k tomu, že máme již delší dobu dobré vztahy s pracovníky Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, přednesli jsme jim naši vizi o uspořádání výstavy k propagaci pomocných věd historických a z jejich strany nám bylo doporučeno spojit se s p. Smolíkem, kastelánem St.hradu Nové Hrady v jižních Čechách, kde by mohla být naše výstava součástí prohlídkové trasy. Slovo dalo slovo, došlo k dohodě mezi naší sekcí a správou hradu Nové Hrady o poskytnutí výstavních prostor na celou sezónu roku 2005, tedy od dubna až do konce října tohoto roku. A v průběhu prosince, ledna a února jsme již shromažďovali exponáty pro výstavu. V měsíci březnu a dubnu jsme postupně umístili veškeré exponáty do výstavních prostor, což se neobešlo bez běžných problémů, ale dne 23.dubna 2005 bylo vše připraveno ke slavnostní vernisáži. Pozvánky na tuto vernisáž jsme rozeslali již začátkem dubna. Očekávali jsme i účast zástupců tisku a televize, bohužel marně. Vernisáže se zúčastnili kromě starosty města Nových Hradů p.Ing. Štangla i ředitel Prácheňského muzea v Písku p. Václav Bartoš a zástupci spřízněných organizací, jejichž prezentace byla součástí výstavy, speciálně p. Dvořák, zástupce Moravské genealogické a heraldické společnosti z Brna, p. Szijjártó, zástupce Hukvaldské heraldické galerie, nebo p. Podhola, zástupce České genealogické a heraldické společnosti z Prahy.

Koncepci výstavy s názvem „Pomocné vědy historické“ jsme částečně podřídili tomu, že byla instalována právě v objektu tohoto Státního hradu. Její část se týkala historie zámků a tvrzí z okolí Nových Hradů a znaků jejich majitelů. Návštěvník na této výstavě mohl prohlédnout výstavní panely s krátkou historií objektů a znaky majitelů například hrádku Cuknštejn, záměčku v Ostrolovském Újezdě nebo opevněné středověké vesnice Žumberka ale také poměrně vzdáleného hradu Rožmberk, který vlastnil, tak jako Nové Hrady rod Buquoyů. Jeden z výstavních panelů byl mimo jiné věnován i legendě o vzniku buquoyského znaku, který je možno vidět na timpanonu buquoyské hrobky, která stojí na novohradském hřbitově.

Zbývající část exponátů byla pojata jako představení některých pomocných věd historických a také organizací, které se v rámci Čech, Moravy a Slezska zabývají jejich zkoumáním. Návštěvníci si také mohl prohlédnout kresby znaků obcí i šlechtických rodů od několika autorů, ukázky z historického erbovníku, výtvarně provedené rodokmeny, ukázky starých listin, pečetě králů, šlechtických rodů, církevních institucí a měst a dokonce i dřevořezby znaků šlechtických rodů a středního štítu ze znaku mocnářství Rakouského, které pro naši výstavu zapůjčil pan Jan Valko. Již z těchto řádek lze vyčíst, že jsme z celého spektra pomocných věd historických vybrali celkem čtyři obory – genealogii, heraldiku, sfragistiku a diplomatiku. Další snad přijdou na řadu příště.

Se správou hradu bylo domluveno, že po skončení vernisáže výstavy, si její návštěvníci mohou prohlédnout nově upravenou prohlídkovou trasu hradu, ve které se od loňské sezóny mnoho změnilo. Jednotlivé místnosti se autorky expozice – Mgr. Havlová a Mgr. Vaverková snažili jak nábytkem, tak i výzdobou přizpůsobit stavu, jaký byl v polovině 19.století za

Buquoyů. Jako podklad k této úpravě expozic posloužil pracovním Národního památkového ústavu z Českých Budějovic soubor akvarelů, jejichž část je vyobrazením Nových Hradů a okolí a část znázorňuje právě interiéry hradu a zámku v Nových Hradech. Krajinářské motivy jsou dílem malíře Schütze a interiéry namaloval oblíbený buquoyský malíř Bedřich Schtrobela. Soubor vznikl v období mezi lety 1848 až 1878. Tento soubor akvarelů byl náhodně objeven v roce 1982 při rekonstrukci havarijního stavu stropu místnosti v prvním patře vstupní věže. Prohlídková trasa byla doplněna rekonstruovaným původním nábytkem, obrazy a dekorativními předměty a doplněna zapůjčeným nábytkem z depozitáře hradu Rožmberka nad Vltavou, který byl také v majetku rodu Buquoyů. Nově byl s pomocí zapůjčeného nábytku z loveckého zámku Ohrada v Hluboké nad Vltavou sestaven tzv. „lovecký salonek“, kde návštěvníci mohou kromě trofejí, loveckých zbraní – pušek, tesáku a kuše vidět nábytek vyrobený z jeleních, daňčích a losích parohů. Největšími exponáty v tomto salonku jsou sloní lebka, doplněná preparovaný ocasem a chobotem a také exemplář Buquoyem uloveného krokodýla nilského – dnes již bohužel bez zubů. V prvním patře vstupní věže, kde byl původně rodový archiv, je v současné době instalována síň slávy Buquoyů, která odpovídá stavu z poloviny 19. století o čemž svědčí i zde vystavený akvarel Bedřicha Schtrobela. Najdete v ní zlaté brnění, které údajně dostal Karel Bonaventura jako dar za vítězství na Bílé Hoře, císařský prapor z této bitvy a také košili, ve které tento císařský generál zemřel po zranění v bitvě u Nových Zámků.

Bohužel v průběhu jara roku 2005 došlo k jedné nemilé události. Výstava byla instalována do prostor, které byly správou hradu používány jako nástupní prostor pro shromažďování návštěvníků objektu hradu. Počátkem roku 2005 však došlo k sesuvu části náspu hradeb, a proto se muselo přistoupit k tomu, že návštěvníci hradu byli do expozice vpouštěni jiným vchodem. Z tohoto důvodu se naše výstava ocitla mimo tyto prostory. Vstup na ni byl sice bezplatný, ale pokud si někdo z návštěvníků nevšiml námi instalovaných směrovek k výstavě, nebo pokud nebyl informován průvodci o tom, že výstava je přístupná a kudy se k ní dostanou, pravděpodobně ji bez povšimnutí minuli. Také jsme při její přípravě dost přesně nevěděli, jaké jsou mikroklimatické podmínky ve výstavních prostorách. Až v jejím průběhu jsme zjistili, že je zde větší vlhkost, než jsme čekali, a z toho důvodu některým našim exponátům (většinou se jednalo o kresby na papíře) nebude toto mikroklima příliš vyhovovat. Proto jsme až na místě museli koncepci trochu pozměnit a některé exponáty původně zamýšlené vyměnit.

A konečně, jak byla výstava hodnocena ze strany návštěvníků hradu? Po skončení výstavy jsme pročetli zápisy v návštěvní knize, které až na několik zmatených zápisů typu „Byl jsem tady – Fantomas“ byly s výstavou velice spokojeni. Několik zápisů němčinou, holandsčinou a slovenštinou dokládá, že výstavu navštívili i zahraniční turisté. Jeden ze zápisů byl dokonce od turistky z daleké Austrálie. Po přečtení všech těchto zápisů lze konstatovat, že výstava byla ze strany návštěvníků hodnocena kladně, a to je pro nás podnět, abychom podobnou výstavu uspořádali ve stejném objektu v příštím roce znovu. Již začala jednání se správou hradu a v nejbližší době začneme shromažďovat nové výstavní exponáty. A vzhledem k tomu, že výstava byla kladně hodnocena, začali jsme jednat s Vědeckou knihovnou v Českých Budějovicích, kde by některé exponáty, které byly vystaveny v Nových Hradech mohli shlédnout také obyvatelé Českých Budějovic a případně i návštěvníci této instituce. Nelze tedy než doufat, že podobný ohlas jako ta letošní výstava, bude mít i výstava připravovaná.

V sobotu dne 11.6.2005 se již počtvrté sešli příslušníci rodu Tibitanzlů, tentokrát v Římově, odkud pochází jedna z větví rozrodu.

V nádherné krajině nad řekou Malší, 15 km jižně od Českých Budějovic, leží poutní místo Římov. Stojí zde kostel sv.Ducha z r.1672 s Loretánskou kaplí, stavěnou od r.1648, která je věrnou kopií Lorety v jihovýchodní Itálii. Stavba věhlasné Křížové cesty byla zahájena v r.1658 podle vzoru té v Jeruzalémě a má 25 zastavení. V Římově se konají poutě 3x do roka za účasti občanů z celé republiky i zahraničí. Před Loretou stojí lípa stará 640 let, do jejíž dutiny se vejde 50 osob (byla zapsána do Guinessovy knihy rekordů). V minulosti byl Římov rozdělen na Horní a Dolní. První matriky této farnosti jsou psané od r.1786 (předtím patřil Římov pod okolní farnosti). První Tibitanzl – Josef – se do Říмова přiženil v r. 1783. Na takovémto zajímavém místě, v restauraci „Pod věží“, se letos sešlo na 50 Tibitanzlů (i v různých obměnách – Tybytanzl, Tibitancl, atd.). Nejstarším účastníkem byl pan Zdeněk Tibitanzl st. z Hosína(80 let) a nejmladším byl Michal Tibitanzl z Heřmaně (5 let).

Setkání bylo zahájeno v 10 hodin, každý obdržel účastnický list a kopie starých textů z archivů. Po společném obědě byla prohlídka uvedených pamětihodností se zasvěceným výkladem průvodkyně. Po 17 hodině se účastníci rozjížděli do svých domovů, kromě jihočeských měst a obcí to byla Praha, Plzeň, Příbram, Havířov, Hranice na Moravě, Stehelčevy, Aschaffenburg v BRD.

Účastníci měli možnost shlédnout rozrod TIBITANZL zpracovaný v těchto částech:

- začátek rozrodu díl I. (cca 1500 – 1750)
- začátek rozrodu díl II. (cca 1750 – 1850)
- dále pokračuje 16 jednotlivých větví od cca r.1850 do současnosti:
Římov, Trhové Sviny, Doubravice, Plavo-Roudné-Doubravice, Planá-České Vrbné-Hosín-Havířov, Č.Budějovice-Štítného ul., Roudné-Planá-Rožnov, Rožnov-NSR, Č.Budějovice I. (Plavo-Heřman-Č.Budějovice), Kopidlno-Plavo, Č.Budějovice II. (Plavo-Č.Budějovice-Linec), Roudné-Boršov, Roudné-Planá-Strakonice, Planá-Č.B., Rudolfov-Vyšší Brod, Nové Hradky-Prachovice-Rakousko.
- Kromě toho je ještě několik rodin, které zatím nelze zařadit.

Je tedy pospojováno celkem 13 generací v nepřerušném sledu. Nejstarší údaj je z r. 1536. Přesto zůstávají některé větve neúplné, protože nejsou současníci, kteří by měli zájem a pomohli nám. Zřejmě se větev přestěhovala do zahraničí, nebo zanikla, nebo čeká na objevení. Velmi mile nás překvapilo několik mladých Tibitanzlů, kteří byli na srazu poprvé. Zdá se, že mají opravdový zájem o genealogii a o spolupráci. Po obvodu celého velkého sálu restaurace byly nainstalovány ukázky naší dlouholeté práce: Již zmíněné dva díly začátku rozrodu, 16 větví, kopie originálů starých písemností z archivů, fotografie atd. Zajímavé bylo srovnání dosavadní klasiky v novodobou techniku – některé části rozrodu byly zpracovány postaru ručně na psacím stroji, jiné na počítači. Krásně provedenou barevnou ukázkou rodového stromu stvořil pro svou větev Zdeněk Tibitanzl ml. K nahlédnutí byly i časopisy Jihočeský Herald, Genealogické a heraldické listy, Rodopisná revue – odborné a publicistické čtení plné poučení a zajímavostí.

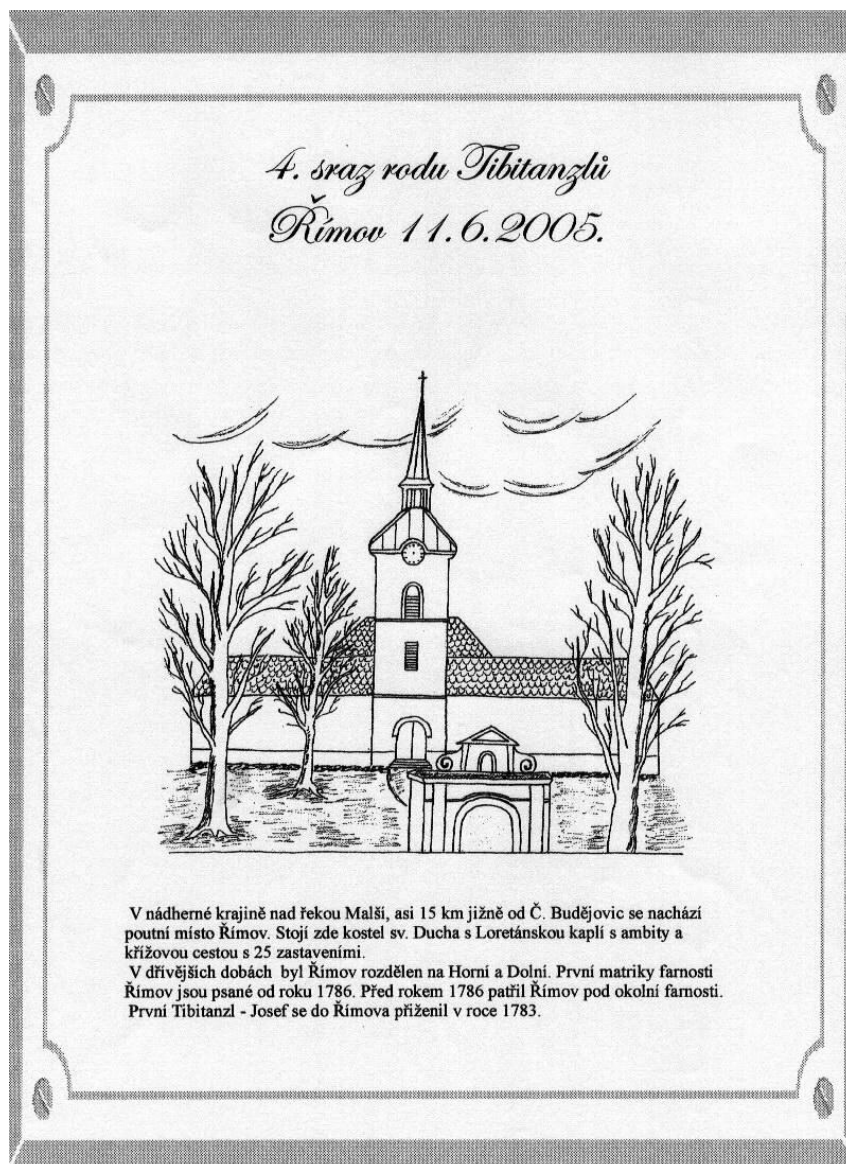
Téměř rok pracoval Zdeněk Tibitanzl ml. z Hosína na ofotografování staré kroniky obce Plav, která byla vlastně základem k bádání po našich předcích rodu TIBITANZL. Celá kronika je převedena na CD i knižní provedení a tak uchována i pro další generace.

V diskusi se hovořilo např. o našem rodovém příjmení TIBITANZL, jak vlastně vzniklo a odkud pochází. Již v minulosti bylo často předmětem zkoumání. Nové odborné a humorné vysvětlení připojil pan Mgr. Vladimír Mates. Definitivní vysvětlení však nepadlo.

Dalším tématem bylo „Jak dál s rodokmenem TIBITANZL“. Práce na tomto rozrodu je již tak široká, že není v silách ani možnostech dosavadních spolupracovníků (Jiří Tibitanzl

z Havířova, Zdeněk Tibitancl z Plzně, Zdeněk Tibitanzl z Hosína a Vlasta Potužníková z Č.Budějovic) registrovat a doplňovat rozrod jednotlivých větví do současnosti či budoucnosti. Jde o stovky nových údajů, ke kterým ani nemáme přístup. Proto jsme navrhli, že my budeme nadále vyhledávat chybějící články do minulosti. A současníci budou své jednotlivé větve doplňovat. Při příštím setkání si vzájemně vyměníme své poznatky.

Tento čtvrtý sraz rodu TIBITANZL se opravdu vydařil, po 5 letech se opět sešli příbuzní a známí k přátelskému popovídání a vzpomínání. Příští sraz bychom rádi uskutečnili za 5 let v roce 2010, třeba v Rožnově u Českých Budějovic.

Pozvánka na sraz rodu Tibitanzlů v Římově

Při práci na grantovém projektu č. 2324 *Pečeť v českých zemích od konce prvního interregna do roku 1310* jsem nedávno studoval pečetní a listinný materiál v Archivu Pražského hradu. Při studiu jsem ve fondu Archiv pražské metropolitní kapituly narazil také na listinu z 20. listopadu 1289 vydanou v Praze, ve které Petr, farář v Pičíně, přijal od Oldřicha, probošta pražského, do doživotního držení vesničku Jeseničku, která náležela k pražskému probošství, za roční plat 6 čtvrtin hřivny stříbra, který měl začít odvádět po třech letech. Listina je psána na pergameni a zpečetili ji pražský biskup Tobiáš z Bechyně a Bavor ze Strakonice. Jiná pečeť u listiny nikdy nebyla, jak lze ověřit pohledem na pliku listiny, v níž konečně není ani zářez na další pečeť. Přestože listina i její pečeti jsou historické odborné veřejnosti již známé, přece jen může dojít u některých čtenářů k otázce jak se dostala pečeť významného jihočeského pána Bavora ze Strakonice do Archivu Pražského hradu a proč právě pán ze Strakonice zmíněnou listinu pečetil?

Abychom mohli na uvedené otázky odpovědět, musíme se nejprve zamyslet nad lokalitami Jesenička a Pičín. Vesnička Jesenička se nacházela v obvodu pražského probošství, zatímco Pičín (okr. Příbram) náležel již ve 13. století pánům ze Strakonice; konkrétně Bavor III. ze Strakonice jej vlastnil jako svůj dědičný díl. Bavor ze Strakonice tedy opatřil listinu z 20. listopadu 1289 svou pečeti jako prezentátor faráře, neboť Pičín byl majetkem Strakonických. Správním porčením v listině uvedeným ale musela ještě vyslovit souhlas hlava spirituální (čili duchovní) správy v zemi. A tou byl biskup. Proto se u listiny nachází ještě pečeť pražského biskupa Tobiáše.

Do Archivu pražské metropolitní kapituly, který je dnes uložen v Archivu Pražského hradu, se pak listina dostala následující cestou. Jednalo se o vesničku patřící pražskému probošství a ves byla udělena faráři Petrovi pouze doživotně. Po jeho smrti se měla vrátit pražskému proboštovi a probošství, jak je v listině uvedeno. No a je logické, že se s vesničkou po Petrově skonu vrátila i listina, která se tak dostala do kapitulního archivu.

Vyvstává ještě teoreticky jedna zdánlivě složitější otázka, totiž který z Bavorů zpečetil tuto listinu. Byl to Bavor II. nebo Bavor III. ze Strakonice? A proč? Pokud vyjdeme z podoby Bavorovy pečeti u listiny z 20. listopadu 1289, vidíme v pečetním poli kosmo položenou střelu - erbovní znamení pánů ze Strakonice. Legenda pečeti, vyrytá smíšeným majuskulním písmem a sevřená v perlovcích rámovaných linkami, zní: + SIGI-LLVM.DOMINI.B-AWARI.DE.STRA-[K]O[NICZ]. Pečeť má štítovitý tvar (tvar gotického štítu) o velikosti 52 (šířka) x 58 (výška) mm a je zhotovena z vosku přírodní barvy. Na rubu pečeti se nacházejí tři vrypy, z nichž dva jsou kulaté a jeden (ten prostřední) oválného tvaru. K listině je pečeť přivěšena pomocí pergamenového nepopsaného proužku.

Ona složitost otázky spočívá v tom, že tato pečeť je zcela shodná jak s pečeti Bavora III. ze Strakonice, která je přivěšena u listiny z 22. ledna 1308, uložené v Národním archivu v Praze ve fondu ŘM, ale je rovněž totožná s pečeti u listin Bavora II. z let 1274-1279. Jedná se tedy o pečeť Bavora II. nebo jeho syna Bavora III.? Budeme-li vycházet z nejnovějších historických poznatků o rodokmenu pánů ze Strakonice (S. Kotlářová), pak Bavor II. zemřel pravděpodobně skutečně roku 1279. Při slibu lenní věrnosti vévody Kazimíra Opolského 10. ledna 1289 v královském paláci na Pražském hradu byl již přítomen Bavor III. ze Strakonice. Znamená to, že naši listinu z 20. listopadu 1289 pečetil již Bavor III., který po smrti svého otce Bavora II. prostě převzal jeho pečetní typář (což jsem již naznačil ve své práci *Výtvarná stránka... v roce 1998* – srov. níže ve výběru z pramenů). Ostatně jak jsem již uvedl, naprosto stejná pečeť se nachází u listiny z roku 1308 a to již Bavor III. opravdu nemohl být živ. O převzetí pečeti otce synem pravděpodobně – při pochopitelně stejném jménu i šlechtickém predikátu obsažených v legendě pečeti - rozhodla její mimořádně vysoká výtvarná úroveň, což nejlépe vynikne při porovnání této pečeti s erbovní pečeti štítovitého tvaru děda Bavora III., Bavora I. ze

Strakonice na listině datované roku 1243; je ale možné, že je tato pečeť o něco mladší, neboť vyhotovení listiny s datem 1243 je editory CDB kladeno až do 50. let 13. století.

Tím jsme tedy vysvětlili pro čtenáře Jihočeského heroldu jistě zajímavý fakt jak se pečeť významného jihočeského velmože přelomu 13. a 14. století - Bavora III. ze Strakonice - objevila v archivu pražské metropolitní kapituly, uloženém dnes v Archivu Pražského hradu a také jsme dostatečně objasnili skutečnost, že se opravdu jedná o Bavora III., který po smrti otce Bavora II. převzal jeho erbovní pečeť.

Výběr z pramenů a literatury:

Archiv Pražského hradu. Archiv pražské metropolitní kapituly, i.č. 67, sig. 52.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae (CDB) IV/1. Praeae 1962.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2. Praeae 1981.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/4. Praeae 1993.

Eršil, J. – Pražák, J.: Archiv pražské metropolitní kapituly. I. Katalog listin a listů z doby předhusitské (-1419). Praha 1956.

Maráz, K.: Výtvarná stránka pečeti Strakonických. Nad prací Františka Beneše Pečeti světských feudálů ze Strakonice. In: Gotika v západních Čechách (1230-1530). Sborník příspěvků z mezinárodního vědeckého symposia, věnováno k 70. narozeninám Prof. PhDr. Jaromíra Homolky, Dr.Sc.. Praha 1998, s. 125-135.

Kotlářová, S.: Bavorové erbu střely. České Budějovice 2004.

Národní archiv v Praze. ŘM č. 2411, 2133, 2134.

Národní archiv v Praze. Pozůstalost F. Beneše (1937-1971), i. č. 25, kart. 3: Beneš, F.: Pečeti světských feudálů ze Strakonice (rukopis).

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II. Praeae 1882.

Sekce heraldiky a genealogie Klubu přátel Českých Budějovic

Zve všechny zájemce o pomocné vědy historické (heraldika, genealogie, sfragistika, diplomatika, vexilologie ...) na svá pravidelná setkání,, která se konají vždy druhou sobotu v měsíci od 9.00 hodin v klubovně Klubu přátel Českých Budějovic, ve 4.patře Domu umění na náměstí Přemysla Otakara II. č. 38 (dům vedle bývalého hotelu Slunce, nyní obchodní dům Dvořák, vchod pasáží k antikvariátu a dále buď po schodech, nebo výtahem). Termíny schůzek v první polovině roku 2006 jsou následující: 14.ledna, 11.února, 11.března, 8.dubna, 13.května a 10.června. Vstup zdarma.

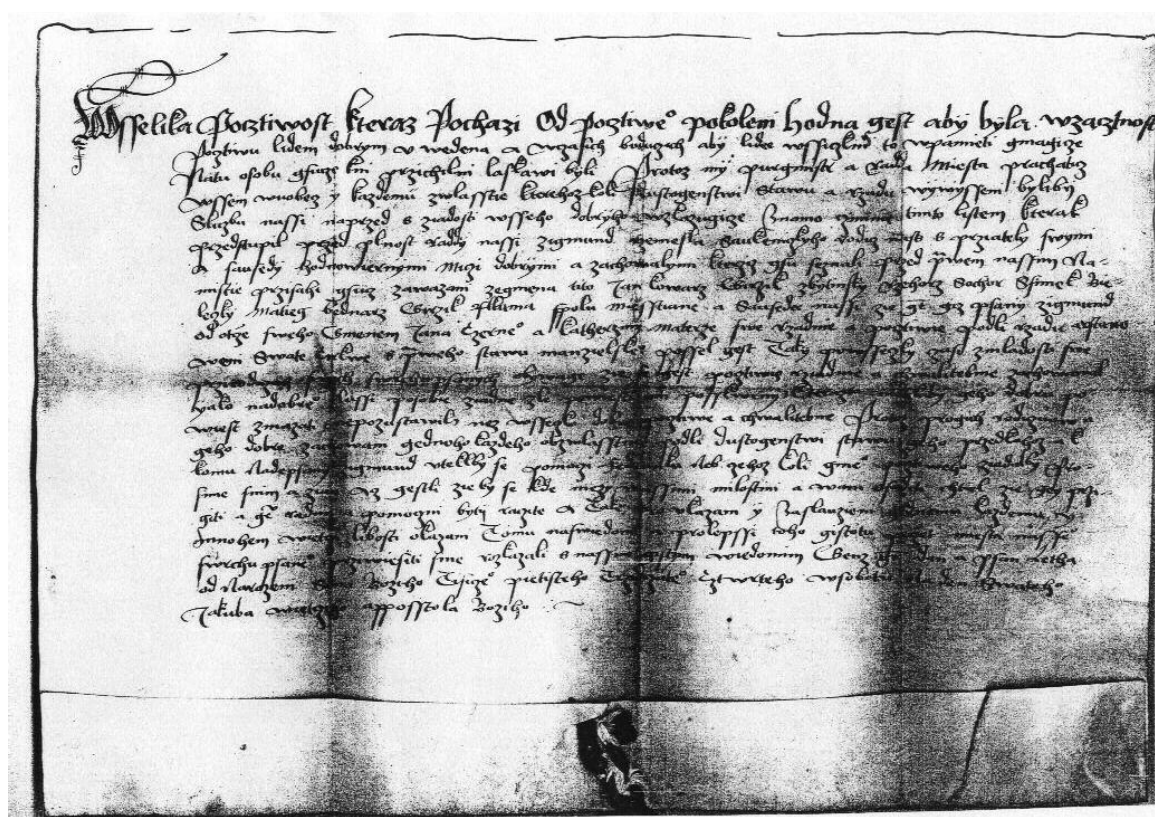
Každé setkání se skládá z kratší přednášky na téma z historie a pomocných věd historických a dále z diskuse na jakémkoliv zajímavé téma, případně z výměny zkušeností a rad badatelům pro jejich práci v archivech.

Kromě těchto pravidelných setkání pořádá Sekce dvakrát ročně zájezdy za kulturními památkami, ale i přírodními krásami naší vlasti, vždy v měsících červnu a v měsíci září.

Všechny, kdo mají zájem a historii a pomocné vědy historické srdečně zveme.

Okresní město Prachatice, ležící kdysi na obchodní stezce, má bohatou minulost. Dosvědčují to písemnosti, uložené v tamním archivu. Mezi tyto písemnosti patří listiny, vypovídající o rozvíjejících se řemeslech a jejich sdružení do cechů. Jednotlivé cechy ovlivňovaly život mistrů i tovaryšů již od 16. století, ale řídily i chod města, protože cechmistrři byli zároveň i starší radní a purkmistři. Každý cech se snažil aby získal nějaké výhody – privilegia – hlavně ve formě trhů a ochrany před konkurencí z okolních měst a vesnic. Privilegia si cechy vždy nechávaly s nástupem nového vlastníka města, v případě, že se jednalo o město královské, s nástupem nového panovníka. Přijímaly cechovní artikule a pořádky, které řídily a určovaly život v cechu počínaje učením, svatbou a konče pohřbem. Staraly se o tovaryše, kteří přicházeli z jiných měst nebo odcházeli jinam, tzv. vandrovali. Před zavedením vandrovní knížky vydala městská rada tzv. „zachovací a přimluvný list“. Jeden z mnoha těchto dokumentů Vám nyní předkládám pro dokreslení obrazu tehdejšího života a květnaté řeči. Jedná se o pergamen o rozměrech 36x26x4 cm, který je psán česky s pečeti města o průměru 50 mm červené barvy ve voskové misce z přírodního vosku. Pečeť je k pergameni přivěšena na zeleno-žluto-červené šňůře. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Prachatice pod signaturou AM Vimperk – listiny – I. – B/1 vydané 25. července 1534, a přepsané v původním znění a pravopisu. Opis na pečeti je : SIGILVM : CIVITATIS : PRACHATITZ :.

Pro zajímavost a obeznámení přikládám na dalším obrázku také pečeť cechu soukeníků z Prachatic. Pečeť o průměru 35 mm pochází také ze SOkA v Prachaticích a je přitištěna pod papírovým krytem na listu datovaném dnem 4. listopadu 1766 ve fondu Cech soukeníků Prachatice – karton 1.

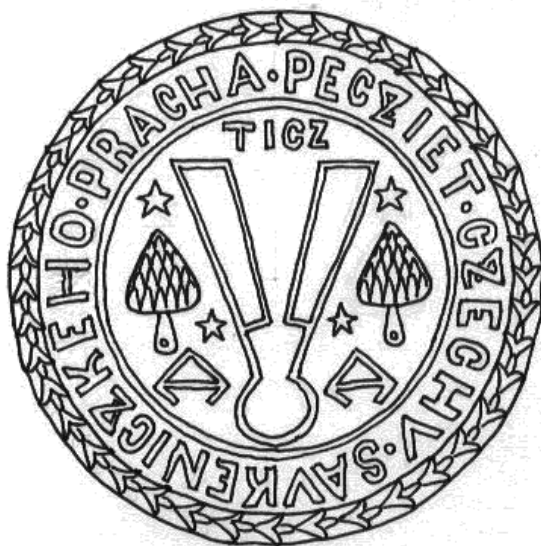

Text listiny:

„Všeliká poctivost, která pochází od poctivého pokolení hodna jest aby byla vzácnost poctivu lidem dobrým vedena a v časích budoucích aby lidé všichni to v paměti majíce na tu osobu jsouce k nim přichylni laskavi byly. Protož My, Purkmistr a rada města Prachatic všem vůbec i každému zvláště kteréhožkoli důstojenství, stavu a řádu vyvýšení byly. Službu naši napřed s žádostí všeho dobrého vzkazující známo činíme tímto listem kterak předstoupil před plnost rady naší Zikmund řemesla soukenického rodič náš s přáteli svými a sousedy hodnověrnými muži dobrými a zachovalými kterýž jsů seznali před právem naším. Na místě přísahy jsouce zavázáni zejména tito: Jan Kovář, Jiřík Zbytinský, Řehoř Sochor, Šimek Želecký, Matěj Bednář a Jiřík Flláma spoluměšťané a sousedé naši, že jest již psaný Zikmund otce svého jménem Jana Černého a Kateřiny máteře své řádné a poctivé podli řádu ustanovení svaté církve z pravého stavu manželského posel jest taky po všechny časy z mladosti své při rodičích svých svrchu psaných obýváje, že se jest poctivě, řádně a chvalitebně zachoval jako na dobrého sluší. Nepůsobí žádné zlé pověsti ani poskvrny, kteréžto mohla by jeho dobrá pověst smazati, nepozůstavil než všechno dobré, poctivé a chvalitebné. Protož pro jich rodičův a jeho dobré zachování jednoho každého obzvláště podli důstojenství stavu jeho před kohož a k tomu nadepsaný Zikmund utekl by se pomocí fedrunku neb čehokoli jmenovaného poctivého žádali, prosíme s ním i zaň už jestliže by se kde mezi vašimi milostmi a vám osaditi chtěl, že jej přijíti k jemu radmi a pomocmi byti ráčíte a také pro ukázání a zasloužení jednomu každému i mnohému větší libosti okázání. Tomu na svědomí a pro lepší toho jistotu pečeť města našeho svrchu psaného přivěsiti sme rozkázali s našim jistým vědomím jenž jest dán a psán Léta od narození syna Božího Tisícího pětistého Třicátého Čtvrtého v sobotu na den svatého Jakuba Většího apoštola Božího“.

Pečeť města Prachatic

Pečeť prachatického cechu soukenického

V roce 2005 pořádal p. Milec celkem dva výlety za krásami naší vlasti. Oba dva se týkali oblasti západních Čech, z toho první, konaný 12. června byl zaměřen na oblast Plzně jižní část plzeňska a druhý na oblast severně od Plzně. Tak, jako v posledních letech hlavní informace k jednotlivým navštíveným objektům zajišťoval Mgr. Vladimír Červenka, který je pravidelným účastníkem těchto výletů. Jemu také děkuji za informace o historii jednotlivých objektů, které jsem do textu této zprávy s jeho svolením použil.

Studna s kovanou mříží a heraldickou výzdobou u zámku Žinkovy

Původním tématem červnového výletu byly tvrze na plzeňsku. Bohužel při zkušební jízdě se ukázalo, že z těchto velice zajímavých objektů by návštěvníci mnoho neviděli. Změnami vlastnických práv k těmto objektům se změnila i situace v přístupu k nim. Většina z vybraných objektů je v současné době nepřístupná, nebo je přístup k nim značně omezený, a z toho důvodu nezbylo, než celé téma na poslední chvíli změnit. Z celého zamýšleného seznamu navštívených objektů tak zůstaly pouze dva objekty – Skála a Kestřany.

První zastávkou na naší cestě byl objekt zámku v Žinkovech, který jsme již několikrát navštívili, a který najdete nedaleko od Nepomuka. Objekt je v současné době částečně rekonstruovaný a doufáme, že v pracích se bude pokračovat, protože je velice krásný.

Další zastávkou na naší poznávací cestě byla zřícenina hradu Skála. Hrad, stojící na členitém bulžňákovém vrchu nedaleko Přeštic, byl založen patrně na počátku 14. století. Za zakladatele hradu historikové považují Viléma z Rýzemberka, syna Děpolda ze Zbiroha. Poprvé se na hradě připomíná roku 1318, kdy se honosí predikátem „ze Skály“. Před rokem 1342 Vilém získal Švihov a stal se předkem významného rodu Švihovských z Rýzemberka. Koncem 14. století se páni z Rýzemberka a ze Skály (Vilémovi synové Půta, Břeněk a Vilém) znesvářeli s králem Václavem IV. jelikož se postavili na stranu Zikmunda, a proto král přistoupil k činu a hrad roku 1399 oblehl se svým vojskem. Při tomto obléhání bylo poprvé v Čechách použito dosud málo známé zbraně, totiž velké pušky či bombardy (obléhačské dělo) a také zde pravděpodobně ukončil svůj život Půta, takže vedení obranných akcí se ujal Břeněk. Podruhé byl hrad neúspěšně obležen roku 1402 (královské vojsko vedl Petr Zmrzlík ze Svojšína) a do třetice všeho byl roku 1413 hrad obležen potřeť. Ovšem z kronik se už nedozvíme, zda byl hrad též dobyt, víme jen, že velitel královského vojska Jan Hájek z Hodětína při třetím obléhání nechal v ležení číst první český vojenský řád. Roku 1427 se hradu zmocnili husité a podnikali odtud loupeživé výpravy do okolí. Tomuto násilí zabránili Hynek Krušina ze Švamberka a Hanuš z Kolovrat, kteří hrad se svým vojskem oblehli, dobyli a posádku na místě

oběsili. Švihovští z Rýzmběrka hrad poté opravili a až do roku 1505 tu sídlil správce statku. Roku 1548 byli Švihovští z Rýzmběrka v takové finanční tísní, že začali rozprodávat své statky, mezi nimi i hrad Skálu. Již značně sešlý hrad koupil Heralť Kavka z Říčán. V roce 1568 se již Skála označuje jako pustý hrad, přesto mohl skýtat útočiště pochybným existencím, o čemž svědčí rozkaz Ferdinanda III. k rozboření hradu v polovině 17. století.

Hrad Skála tvořila dvě samostatná jádra umístěná za sebou (využití členitého terénu). Tzv. horní hrad, do kterého se vcházelo po mostě přes příkop, se skládal z několika staveb. Nacházely se zde dva paláce nestejného půdorysu obepínající malé nádvoří. Směrem k tzv. dolnímu hradu obíhal jádro horního hradu ještě parkán, na nějž navazovala protáhlá bašta s půlkruhovým čelem. Tzv. dolní hrad měl v čele na skalisku čtverhrannou, patrně obytnou věž, za níž se ještě skrýval obytný palác. Na konci hradu se pak nacházela mnohoúhelná opevněná prostora, kde se patrně soustředila hospodářská stavení. Podle toho, že hrad se skládá ze dvou poměrně samostatných jader, odborníci (Durdík) usuzují, že se jedná o u nás ojedinělý příklad tzv. Ganerbenburgu. Do kategorie Ganerbenburgů se řadí ty hrady, které byly postaveny za účelem obývání několika rodin, to znamená, že hrad obsahuje více jader, která byla sídly více samostatných majitelů. V Německu je tento typ častější, v Čechách známe jen dva hrady tohoto typu – Skálu a Choustník. Jinak tzv. horní hrad je příkladem dvoupalácové dispozice, zatímco tzv. dolní hrad je příkladem donjonového typu (čtverhranná věž). Vyobrazení hradu Skála se nachází v kapli Panny Marie na Švihově. Jedná se o nejstarší českou krajinomalbu a je datovaná do 20. let 16. století.

Zřícenina hradu Litice

Po shlédnutí tohoto objektu se celá naše skupina přesunula blíže k městu Plzni, na jehož okraji v současnosti leží zřícenina hradu Litice. Hrad Litice patří bezesporu k nejstarším hradům na našem území. Jeho vznik lze klást snad ještě před polovinu 13. století. Výskyt místního názvu Litice je sice doložen již roku 1212, kdy se po něm psal Oldřich z rodu Drslaviců, nelze jej však považovat za důkaz existence hradu již k tomuto datu. Oldřich mohl tehdy stejně tak sídlit na starším dvorci, jenž se rovněž mohl nacházet na litické ostrožně,

která byla podle archeologických nálezů prokazatelně osídlena již ve 12. století. Počátky hradu jsou spjaty se starobylým rodem Drslaviců. Historickým předkem rodu nosícího ve svém erbu tři kosmé pruhy byl Drslav, který v letech 1160 – 1165 zastával úřad knížecího kastelána v Plzni (dnes Starý Plzenec). Důležitý úřad, který byl Drslavovi panovníkem svěřen jako důkaz jeho významné pozice na knížecím, vlastně královském dvoře Vladislava II., která se odrazila i v Drslavově časté přítomnosti ve svědečných řadách panovnických listin. Za věrné služby, které Drslav panovníkovi prokazoval při správě plzeňského hradskeho obvodu, obdržel četné pozemky rozkládající se v povodí řek Úhlavy a Úslavy. Téměř před jejich soutokem si pak Drslavovi potomci postavili hrad Litice, který byl jistě střediskem jejich držav na Plzeňsku.

Na počátku 14. století byl hrad rozdělen na dvě poloviny, z nichž jedna patřila králi. Tu pak roku 1304 získal Půta z Potštejna výměnou za Velký Bor u Horažďovic. Půtovi potomci se však záhy zapojili do odboje proti novopečenému českému králi Janu Lucemburskému, jehož vojska hrad roku 1316 dobyla. O dva roky později obě strany – královská i drslavická - uzavřely dohodu a hrad byl navrácen bratrům z Potštejna. Jejich potomci pak drželi Litice až do 2. polovice 14. věku, kdy hrad pro dluhy prodali chotěšovským premonstrátkám. Údržba hradu však pro klášter nebyla rentabilní, a proto jej raději, jistě za odpovídající sumu pronajímali různým šlechtickým zájemcům. Jako takový zřejmě sloužil ještě poměrně dlouho k rezidenčním účelům. Zástavní držitelé, pokud hrad obývali, byli nuceni provádět nejnutnější opravy, což zdrželo jeho chátrání. Nicméně od 2. poloviny 16. století lze o Liticích hovořit jako o hradu neobývaném odsouzeném k pozvolnému zániku.

Litice zůstaly v majetku chotěšovského kláštera až do jeho zrušení Josefem II. Od náboženského fondu pak chotěšovské panství roku 1822 zakoupili Thurn – Taxisové. Tehdy se na ostrožně nad řekou Úhlavou rozkládaly rozlehlé a vysoké zříceniny. O dvacet let později se však romantickému turistovi F. A. Heberovi naskytl poněkud odlišný obrázek. Ruiny byly již z větší části rozebrány na stavbu nových domků ve vsi Liticích. V letech 1890 a 1925 byl v areálu hradu proveden archeologický výzkum, jehož výsledkem byl nález velkého množství střepů z nádob a kachlů pocházejících ze 14. – 16. století.

Odborníci se domnívají, že hrad Litice, pokud skutečně vznikl již na počátku 13. století, byl ve své době neobyčejně moderním. Měl dvoudílnou dispozici, na niž navazovalo na východě rozlehlé předhradí sloužící nepochybně k hospodářským a provozním účelům a obehnané zřejmě prostou dřevěnou hradbou. Hlavní obrannou stavbou byl okrouhlý bergfrit situovaný v západní části jádra hradu. K severní a východní straně čtverhranného jádra přiléhaly obytné, zřejmě patrové budovy tvořící dvoutraktový palác. K východnímu křídlu byla zvnějšku přistavěna ještě čtverhranná věžovitá stavba, snad brána. Západní a jižní stranu jádra mohla obíhat parkánová zeď lehčí konstrukce.

Od hradu Litice je již jen nedaleko střed města Plzně, kde jsme všichni navštívili její velice zajímavé a členité podzemí. Tam jsme se zúčastnili komentované prohlídky, při které jsme se mimo jiné dozvěděli, že vznikalo postupně od 13. století a bylo dobudováno až v průběhu 19. století. jedná se o dvou až třípatrové sklepy, které sloužili k uchovávání potravin, ale najdeme zde i řemeslnické dílny, vinopalny a sladovny ale i šenky, kde se tyto výrobky čepovali. Také jsou zde k vidění i účelová technická zařízení – odvodňovací štolý, vodárenská zařízení a studny. Bezvodé studny následně sloužily jako odpadní jímky. Při archeologickém výzkumu bylo proto nalezeno mnoho zajímavých exponátů, z nichž některé jsou v současné době vystaveny ve zpřístupněné části plzeňského podzemí. Jedná se o části keramiky, skla, dřevěných výrobků, ale i části výzbroje a výstroje vojsk.

Další zajímavostí, kterou jsme v Plzni navštívili byla tzv. „Meditační zahrada s Památníkem obětí zla“. Jedná se o původně ovocný sad se zahradou, kterou její původní majitel a autor projektu zahradní architektury a celé realizace, Luboš Hruška přebudoval ve stylu anglického parku, doplnil vodními plochami a pískovcovými sochami v životní

velikosti. Památník ve formě křížové cesty vytvořil v letech 1986 – 1991 akademický sochař Roman Podrázský. Dílo je vytvořené z pískovce a zahrnuje 14 zastavení. Autory kulturně duchovního objektu s kaplí sv. Maxmiliána Kolbeho jsou plzeňští tvůrci ing.arch. Jan Soukup a ing.arch. Jiří Opl. Objekt je ve správě plzeňského biskupství.

Po shlédnutí této zahrady jsme se přesunuli k dalšímu objektu našeho zájmu, kterým byla zřícenina hrádku Věžka, posledním z objektů na řece Berounce, který jsme ještě nenavštívili. Na počátku 14. století tento malý hrad založili páni ze Švamberka, v pramenech se poprvé uvádí roku 1351, kdy zde sídlil Racek ze Švamberka, jenž se též psal z Věžky. Od Rackových synů roku 1377 hrad získal Otík z Chrástu, místosudi Království českého. Po půlročním obléhání hrad obsadilo roku 1406 královské vojsko Václava IV. Z doby tohoto obléhání se v hradním areálu dochovaly velké kamenné koule, nalezené roku 1965. Později byl hrad vrácen Otíkovu synu Petrovi z Chrástu, řečenému Prase. Roku 1422 Zikmund Petrovi hrad odňal, ale Petr toho nedbal, neboť roku 1434 Věžku postoupil Přibíkovi z Klenové. Hrad byl podruhé dobyt roku 1478 vojsky města Plzně a krále Matyáše Korvína a brzy začal chátrat. V letech 1962-1972 na hradě neodborně kopal pionýrský kroužek, který hrad ponechal bez zajištění, takže mohl chátrat rychleji. Dispozice hradu byla dvojdílná. Věžka byla pravděpodobně bezvěžovým hradem s palácem jako hlavní obrannou i obytnou stavbou. Přesný půdorys nelze kvůli vysokému stupni chátrání rozpoznat.

Zřícenina hradu Věžka

Dalším navštíveným objektem, tentokrát již na zpáteční cestě byla zřícenina hradu Lopata. Přístup k tomuto objektu je po lávce přes průrvu ve skále. Tato lávka je v současné době již ve velice špatném stavu. Celá naše výprava se na druhou stranu průrvy v pořádku dostala, nicméně tento přístup již možná příští rok zanikne, protože bude příliš nebezpečný. Hrad Lopata byl druhým sídlem, které si na Plzeňsku postavili příslušníci starobylého rodu Drslaviců připomínání zde již po polovině 12. století. Pro nové sídlo si vybrali osamělý bulžníkovec suk v lesích poblíž Štáhlavic. Za zakladatele hradu je tradičně považován Heřman

z Litic, který se po Lopatě psal poprvé roku 1377. Někteří odborníci (D. Menclová) se však domnívají, že hrad existoval již v letech 1320 – 1330. Heřman se pak po prodeji Litic chotěšovskému klášteru přestěhoval na Lopatu.

Roku 1397 hrad oblehlo a dobylo královské vojsko. Důvodem byly loupeže, jichž se hradní posádka dopouštěla pod vedením jistého Hrocha, který snad byl Heřmanovým purkrabím na Lopatě. Existuje domněnka, že majitel tehdy na hradě nesídlil, takže lapkové jednali na vlastní pěst bez Heřmanova vědomí. Hrad však zůstal i po dobytí v majetku krále, což naopak podporuje názor, že na loupežích měl nepřímý podíl i Heřman. Snad se posádka živila pokoutným způsobem s tichým souhlasem pána, což bylo v důsledku důvodem k trvalému zabavení hradu. Heřmanovi tak zůstal pouze predikát „z Lopaty“ bez základu ve skutečné držbě hradu.

Král Václav IV. si Lopatu neponechal příliš dlouho. Již roku 1401 hrad zapsal k dědičnému držení Maršíkovi z Hrádku za věrné služby, které prokázal jako domažlický purkrabí při obraně země proti vpádu vojsk říšského krále Ruprechta Falckého. Po Maršíkovi zdědil hrad jeho syn Jan, který jej nejpozději roku 1427 postoupil svému mladšímu bratru Habartovi. Nový pán si jméno hradu přibral za příjmení, s nímž jako Habart Lopata z Hrádku vstoupil do dějin. Za Habarta se Lopata opět stala sídlem lapkovské družiny, jejíž akce nyní zcela nepokrytě podporoval, ba přímo organizoval sám hradní pán. Pod zástěrkou boje proti husitům se Habartovi zbrojnoši dopouštěli loupeží na cestách, jimiž poškozovali zejména husitského hejtmana Svojsze ze Zahrádky sídlícího na nedalekém Vlčejně, ale i kupce směřující z a do Klatov, Domažlic, Horažďovic a Sušice. Proto se Svojsze společně s vojenskými posádkami zmíněných měst a s Janem Zmrzlikem ze Svojsína, Janem Řitkou z Bezdědic a Menhartem z Hradce rozhodli lapkovské hnízdo zlikvidovat. Spojené vojenské oddíly přitáhly k hradu 27. října 1432 s nadějí na jeho brzké dobytí. Hradní posádka vedená purkrabím Přibíkem z Řesaníc se však bránila natolik zarputile, že obléhatelé raději zvolili osvědčenou metodu vyhladovění hradu. Nedostatek potravin zlomil odpor obránců teprve v únoru roku 1433, kdy posádka hrad v noci podpálila a v nastalém zmatku se pokusila prchnout. Habartovi z Hrádku se útěk zdařil, jeho čtyřicet společníků však bylo obléhateli zajato. Hrad byl zbořen a spolu s důkladně vypleněnými pozemky byl jako odúmrt' převeden do královského držení. Odúmrt' byla roku 1457 postoupena Friedrichovi z Donína na Vlčejně, jehož syn Bořivoj zboží po soudním zrušení nároků dalších osob připojil k vlčejnskému panství. Pozůstatky hradu byly objeveny při amatérském archeologickém výzkumu v letech 1885 – 1887 F. X. Francem, zahradníkem na zámku Kozel.

Pro stavbu hradu byl vybrán osamělý bulžnickový suk, na němž se rozkládalo jádro hradu lichoběžníkového tvaru. V jeho severovýchodním nároží stál okrouhlý bergfrit, dvouprostorový palác byl situován na straně jihozápadní. Do jádra se vstupovalo od jihovýchodu čtverhrannou nárožní věží, za níž stál další objekt. Obranyschopnost brány zesilovala parkánová zeď. Provozní zázemí bylo situováno v rozlehlém předhradí rozkládajícím se jižně od vlastního hradu. Předhradí obíhala na jihovýchodní a východní straně hradba patrně lehčí konstrukce, na jejímž jižním konci se tyčila čtverhranná věž.

Poslední zastávkou na cestě domů byly objekty Dolní a Horní tvrze a zámku v Kestřanech na písecku. Celý komplex těchto kulturních památek je výjimečný nejenom v rámci naší vlasti, ale i celé Evropy. Jednotlivé objekty jsou od sebe vzdáleny cca 50 metrů. Starší z obou tvrzí je ta, která je dnes nazývána Horní tvrzí. První zmínka o ní pochází z roku 1315, kdy ji obýval Albert z Kestřan. Koncem 14.století Kestřany patřili dvěma větvím rodu, Údražským a Barochům z Kestřan a tehdy vznikla pravděpodobně i mladší, dnes nazývaná Dolní tvrz. K opětovnému spojení celého panství došlo opět roku 1475, kdy Dolní tvrz koupil majitel Horní tvrze, Bohuslav z Kestřan. Centrem panství v té době byla právě Horní tvrz, která byla i nadále zvelebována zatím co Dolní tvrz postupně pustla. V roce 1491 koupil panství Jindřich ze Švamberka, který dosáhl roku 1492 pro Kestřany zproštění manského závazku. Největšího

rozkvětu dosáhlo panství za držení syna Jindřichova synovce Kryštofa, taktéž Jindřicha ze Švamberka v období 1534 – 1574. po bitvě u Záblatí, v roce 1619 byly Kestřany vydrancovány císařským vojskem. Zámek byl postaven po roce 1652, kdy zámek zdědila Františka Polyxena, dcera Jana Viléma ze Švamberka. Zámek postavil manžel Františky Polyxeny, hrabě Karel z Paarů. V roce 1678 byly Kestřany prodány Alžbětě Zuzaně Vratislavové, od níž je roku 1685 koupil Adam Humprecht Fortunat Koc z Dobrše, který jej roku 1700 prodal knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenbergu, který je připojil k protivínskému panství. V držení rodu Schwarzenbergů byly Kestřany až do první pozemkové reformy v roce 1924. tehdy došlo k jejímu znárodnění a začalo postupné chátrání zámku i tvrzí. V období po druhé světové válce byl objekt využíván k bydlení, jako sklady obilí a také jako dílny. V současné době jsou objekty obou tvrzí i zámku opět v soukromém vlastnictví, mají nové střechy a čekají na postupnou rekonstrukci.

Jeden ze znaků ze studny v Žinkovech

Výlet v září opět organizoval p. Mílec a tentokrát jsme nemuseli žádný z připravených objektů měnit. Cesta se uskutečnila 11.září. Počasí se nám sice příliš nepovedlo, bylo pod mrakem a občas mrholilo, ale jinak byl tento výlet velice zdařilý.

Tak jako i v předchozích výletech bylo i dnes zařazeno jedno zastavení, které se netýkalo historického objektu, ale tentokrát přírodní památky – Hromnické, nebo také Červené jezírko. Nad okrajem obce Hromnice, asi 12 km severovýchodně od Plzně se v minulosti nacházela bohatá ložiska kamencové, jinak řečeno vitriolové břidlice, který v minulosti sloužil k výrobě kamence a používal se jako bělidlo v textilní výrobě. Začátkem 19.století se začala tato břidlice používat k výrobě kyseliny sírové – vitriolu. V té době se změnil systém těžby z hlubinného dobývání na povrchovou těžbu. Těžbu ukončili v této lokalitě v roce 1896. jezírko vzniklo nedlouho po zastavení těžby zavalením odvodňovací štol utrženou stěnou. Tím se na dně vytvořila nádrž silně zředěné kyseliny sírové s vysokým obsahem síranu železitého a hlinitého, který je důvodem červeného zabarvení jezírka a jeho naprosté sterility. Jezírko je přibližně 200 metrů dlouhé a asi 130 metrů široké. Jeho největší hloubka se udává cca 18 metrů. Koupání v takové vodě ale rozhodně nedoporučuji.

Hromnické jezírko

Hubenov – znak nad vstupní bránou

Po shlédnutí výše popsané přírodní zajímavosti jsme se přesunuli do Hubenova. Již ve středověku měli plasští cisterciáci na svých pozemcích soustavu velkých poplužních dvorů – grangií. Jedním z nich byl také Hubenov, jehož architektonické pojetí příliš nekoresponduje s prostým hospodářským účelem komplexu. Zajímavá stavba zbudovaná na půdorysu kosočtverce, v jehož dvou protějších vrcholech jsou situována šestiboká patrová stavení, je připisována architektu Santinimu, který pracoval pro cisterciáky při přestavbě plaského kláštera. Stavba dvora byla zahájena roku 1728 poté, co byla zrušena dosavadní vesnice a poddaní odstěhováni jinam. Iniciátorem stavby byl opat Eugen Tyttl (1699 – 1738). Barokové dvory plaských cisterciáků měly jednotnou dispozici vyplývající z účelu, jak je vedle

Hubenova vidno rovněž v případě dvorů Kalec a Býkov. Do hubenovského dvora se vstupuje šestibokým zámečkem s mansardovou střechou a vížkou, který sloužil k administrativním a obytným účelům. Nachází se zde i domácí kaple. Nad vstupem zámečku je umístěna deska s erbem stavebníka opata Eugena Tytla. Protějškem zámečku je stejně koncipovaná sýpka dokončená roku 1730, kdy byla na fasádě osazena nápisová deska. Boční křídla spojená ve vrcholech menšími šestibokými stavbami mléčnic sloužila k ubytování čeledi, skladování zemědělských komodit a náradí a k ustájení dobytka. Uprostřed nádvoří byl vybudován další šestiboký objekt kaple nad léčivým pramenem. Po zrušení kláštera byly pozemky příslušející ke dvoru pronajaty a dvorská stavení včetně zámečku rozprodána. Roku 1927 dvůr vyhořel a při opravě byly sníženy původní střechy. Podruhé hořelo v Hubenově roku 1932 ovčín, který byl v 60. letech adaptován na drůbežárnu. Dvůr byl tehdy využíván státním statkem. V 90. letech koupil komplex klub Hucul Praha k chovu huculských koní. V současnosti má dvůr nového soukromého majitele, který pozvolna realizuje plánovanou opravu a dvůr využívá opět k hospodářským účelům. A to, že tento objekt bude pravděpodobně využíván k chovu koní bylo vidět i v jeho okolí. Na okolních loukách bylo vidět nemálo koní.

Další cesta nás dovedla k loveckému zámečku, který leží v lese jen několik málo kilometrů od Jesenice. Lovecký zámek oktogonálního půdorysu uprostřed pravidelně vyměřené obory nechali postavit počátkem 18. století Černínové z Chudenic, majitelé petršpurského panství a známí organizátoři a milovníci parforsních honů. Stavba je kryta mansardovou střechou zvonového tvaru s lucernou opatřenou korouhvičkou ve tvaru jelena, již přítomná hlídka udávala účastníkům lovu pohyb zvěře. Po obvodu kruhového areálu jsou situovány budovy pro lesní zaměstnance. Až do roku 1945 patřil zámek Černínům, dnes je majetkem Státních lesů a slouží k ubytování hostů při honech, takže je trvale udržován a vybaven mobiliářem. V letech 1872 – 1875 ve zdejší oboře sbíral inspiraci básník J. Vrchlický, který pobýval u svých rodičů v nedaleké Čisté.

Další navštívenou památkou byl značně zchátralý objekt zámečku v Lužci, který leží jihozápadně od Podbořan. Jako šlechtický statek je Lužec poprvé uváděn roku 1447, kdy byl majetkem Ojře z Očedělic. V neznámé době ho koupili Lobkovicové, z nichž Mikuláš Lužec zastavil roku 1577 Jindřichu Brozanskému z Vřesovic. Od něj statek získal Adam Ferdinand Oudrcký z Oudrče, kterému byl roku 1623 zkonfiskován pro účast ve stavovském povstání. Až do roku 1627 patřil zabavený statek královské komoře, od níž ho koupil Johann Ludwig Nesslinger von Schelchengraben. Jeho potomci prodali Lužec Štampachům ze Štampachu, kteří jej připojili k valečskému panství. Manželka posledního ze Štampachů, respektive Kagerů ze Štampachu, Marie Pachtová z Rájova nechala koncem 18. století odstranit zříceniny někdejší gotické tvrze a zbudovat na jejich místě zámek s anglickým parkem. Roku 1852 koupili Lužec Bärenreitherové, z nichž Joseph Maria inicioval romantickou přestavbu zámku i přilehlých prostor, která dala celému komplexu takřka pohádkovou tvář. Roku 1945 byl zámek Bärenreitherům vyvlastněn a předán Státnímu statku Lubenec, který zde zřídil ubytovnu pro své zaměstnance. Roku 1967 byl zámek opraven a adaptován ke skladování obilí. Od té doby však k žádné rekonstrukci nedošlo, takže objekt se nachází v dezolátním stavu a zdá se, že brzy rozšíří seznam zaniklých zámků. Pro milovníka kulturních památek dosti deprimující, i když v současné době bohužel velice časté zjištění.

Ani další z navštívených kulturních památek na tom není o mnoho lépe. Přibližně 3 km od Mlýnce jsme navštívili další památku sice v poněkud lepším stavu než zámek v Lužci, ale ani tady při současné nečinnosti asi nebude trvat dlouho a stavba bude v dezolátním stavu. Jednalo se o zámek v obci Mlýnce. Ves bývala původně samostatným statkem s vlastní tvrzí, která je zde doložena nejpozději od počátku 17. století, kdy byly Mlýnce připojeny k valečskému panství Štampachů ze Štampachu. Jejich následovníci Kagerové z Globenu nechali tvrz roku 1733 zbořit a na jejím místě vystavěli barokní zámek. Ten se ovšem nedochoval, neboť byl v letech 1883 – 1889 radikálně přestavěn do podoby pseudogotické

tvrze s mnoha věžičkami, hrotitými okny a dalšími detaily napodobujícími středověkou architekturu. K zámku patřila také kaple. Roku 1967 objekt vyhořel, takže se z něj dochovala pouze část.

Následující zastávka byla naplánována v městečku Valeč, které se nachází v jihovýchodním podhůří Doupovských hor v někdejší vojenském výcvikovém prostoru. Dominantou tohoto městečka je zámek a zámecký kostel se sochami z dílny Matiaše Bernarda Brauna. Tedy přesněji řečeno mohl by být, pokud by z okolí kostela tyto sochy někdo neukradl. Kostel v současné době prochází dlouhodobě rekonstrukcí, takže je nepřístupný. Dominantou je ale skutečně mohutný čtyřkřídlý dvoupatrový barokní zámek. Východní hlavní průčelí je členěno rizality a pilastry a má dvě hranolové věže kryté stejně jako zámek vysokými mansardovými střechami. Podoba zámku je výsledkem několika stavebních fází, probíhajících od roku 1695, kdy bylo se stavbou zámku započato. Zpočátku ji řídil stavitel Francesco Barelli vystřídáný od roku 1701 Gianantoniem Biana Rossou. Ani jeden z uvedených stavitelů však nebyl zřejmě projektantem stavby, která se hmotovým uspořádáním blíží stavbám věhlasného Giovanniho Battisty Alliprandiho. Na pozdějších úpravách zámku se podílel patrně také další významný architekt vrcholného baroka František Maxmilián Kaňka doložený ve Valči před rokem 1708.

Zámek Valeč (foto Ing. Daněk)

Ten byl s největší pravděpodobností rovněž autorem zámeckého kostela Nejsvětější Trojice. Nejnovější úprava fasád proběhla v letech 1895 – 1896 v novobarokním duchu. Bezprostřední okolí zámku tvoří rozlehlý park zřízený po roce 1700, který získal mezi lety 1730 – 1740 francouzskou dispozici. Z téže doby pochází alegorické skulptury osazené na terase před jižním zahradním průčelím, stejně jako mytologické sochy, vše z okruhu Matyáše Bernarda Brauna. Originály soch byly roku 1982 převezeny do nově otevřené expozice barokního umění v kladrubském klášteře a na jejich místo byly osazeny kopie, jejichž většinu odcizili roku 2004

neznámí pachatelé. Ze sochařské výzdoby je potřeba zmínit ještě Braunovu skulpturu z roku 1733 oslavující proslulého barokního mecenáše Františka Antonína Sporcka a konečně upravenou stěnu z lomového kamene s grottami a karyatidami. V 19. století byl park ještě doplněn historizujícím skleníkem. Roku 1976 zámek vyhořel a dosud prochází dlouhodobou rekonstrukcí s cílem zpřístupnit objekt pro veřejnost. Barokní valečský zámek vznikl v místech gotického hrádku, jehož založení nelze blíže datovat. Sama ves Valeč se objevuje poprvé roku 1358 v predikátu místních vladyků. Jeden z nich, jménem neznámý, se snad účastnil již v letech 1354 – 1355 jízdy Karla IV. do Říma za císařskou korunou. Vladyky z Valče vystřídali Boršové z Oseka, kdysi mocný panský, jehož slunce však již nyní pozvolna začalo zapadat. Páni z Oseka jsou coby vlastníci Valče doloženi v letech 1378 – 1406, kdy zdejší zboží drželi spolu s Bečovem a Andělskou Horou. Téměř sto let byla Valeč v majetku rytířského rodu z Doupova, který se po svém sídle začal psát jako Valečtí z Doupova. Snad oni zbudovali valečskou tvrz, popřípadě rozšířili stávající sídlo, jež pak využívali k rezidenčním účelům. Nejpozději od roku 1505 si Valeč za své sídlo zvolil Jakub Kyšperský z Vřesovic, vnuk husitského válečníka řečeného Jakoubek z Vřesovic, který zakotvil ve zdejším kraji již ve 20. letech 15. století a vytvořil zde rozsáhlou majetkovou enklávu. Jakub Kyšperský byl od roku 1513 královským podkomořím a roku 1514 vymohl na králi Vladislavovi Jagellonském povýšení Valče na městečko, s čímž snad souviselo také udělení znaku, v němž je na červeném štítu stříbrná věž se zlatou spuštěnou mříží jako symbol nově nabytého titulu. Jakub Kyšperský z Vřesovic padl roku 1526 v tragické bitvě u Moháče. Jeho synové prodali roku 1538 Valeč saskému hraběti Hugovi von Leisnick, od něž statek vyženil Vilém Hasištejnský z Lobkovic. Od roku 1571 až do roku 1721 psali osudy sídla i městečka Štampachové ze Štampachu. Za nich byl po roce 1585 původní gotický hrádek přestavěn renesančně a od roku 1695 prováděli majitelé jeho barokní přestavbu, která smazala dosavadní tvář zámku. Roku 1721 vymřela valečská větev Štampachů povýšená roku 1674 do hraběcího stavu pod jménem Kager ze Štampachu. Vystřídal ji spřízněný rod Kagerů z Globenu, který dokončil přestavbu zámku a podnikl úpravu zahrady. Na Valči vládl až do roku 1797. Následoval Joseph d'Argentau d'Ochain a po něm Johann Augustin von Pergen. Od roku 1798 až do druhé poloviny 19. století vlastnili panství Korbové von Weidenheim, od nichž velkostatek koupili Thurnové, kterým patřil až do vyvlastnění roku 1945.

Také tento zámek prochází dlouhodobě rekonstrukcí, takže jsme si jej prohlédli hlavně zvenku a prošli jsme zahradu, prohlédli jsme si alespoň ty sochy, které v parku zůstaly, zjistili jaké zvláštní rostliny je zde možno vidět, a také prohlédli zvláštní budovu s nápisem „HOTEL“ s věžičkou, snad rozhlednou v jedné z částí parku. V městečku na náměstí stojí další kostel, který má docela zajímavou, zvláštní kopuli.

Poté jsme se přesunuli o zhruba 10 km jižněji do městečka Chyš. V Chyších u Žlutic původně stával hrad, založen byl patrně v 2. polovině 13. století Odolenem, předkem Pětipeských z Chyš. Jejich rod zde sídlil do roku 1354. V letech 1361-1365 byly celé Chyš pravděpodobně majetkem královské koruny. Od těchto let se traduje královské manství na tomto panství. Za husitských válek se hradu patrně zmocnil Jindřich z Plavna. Dále Chyš držel Jan Calta z Kamenné Hory a spojil je s Rabštejnem. Takto spojené panství získal roku 1466 Burian z Gutštejna. Burian se připojil k Jednotě zelenohorské, čímž si vysloužil poboření hradu vojskem Jiřího z Poděbrad. První politický tah se tak Burianovi nevyplatil, zato druhý tah se mu povedl. Hned v roce 1471 se totiž přiklonil na stranu Vladislava Jagellonského. Vladislav mu za odměnu v roce 1473 „hrad zbořený řečený Chyš s vesnicemi a lidmi“ propustil z manství do přímého držení. Při této příležitosti byl také poprvé písemně zmíněn hrad v Chyších. Burian nechal hrad opravit a také kolem městečka Chyš nechal vystavět hradby. Navíc v roce 1487 založil v Chyších karmelitský klášter a v roce 1488 městský špitál s kostelíkem sv. Bartoloměje. Tento velkorysý stavebník zemřel roku 1489, jeho potomci panství drželi až do 16. století. Posledním mužským držitelem z rodu Gutštejnů byl

Viktorin. Panství zdědila jeho dcera Anežka a po svém sňatku s Mikulášem z Lobkovic ho nechala roku 1566 přepsat na manžela. A pak začala éra přestaveb. Mikuláš z Lobkovic hrad přestavěl roku 1578 renesančně, Karel Jiří Michna z Vacínova roku 1708 pak barokně (návrh přestavby patrně od Františka Maxmiliána Kaňky). Krakovští z Kolovrat zámek pouze užívali, až nakonec zasáhli do stavebního vývoje Lažanští z Bukové, Prokop III. nechal podle návrhu Ignáce Ullmanna zámek v letech 1856-1858 upravit pseudogoticky U Lažanských z Bukové zde působil roku 1917 jako vychovatel Karel Čapek. Po druhé světové válce byl zámek státem zkonfiskován, do roku 1952 zde sídlilo ředitelství lesů a statků, v letech 1952-1959 a 1962-1967 zemědělské učiliště a v letech 1959-1962 Střední zemědělská škola. Poté zámek spravuje ONV Most, od roku 1979 byl zámek opuštěn a postupně chátral. V letech 1989-1996 zámek vlastnila jedna pražská společnost, která ho od roku 1994 nabízela zámek k prodeji. Roku 1996 zámecký areál koupili manželé Ing. Vladimír a Ing. Marcela Lažanští z Děčína. Noví majitelé ihned započali s opravami zámecké budovy i parku. Od roku 1999 je zámek přístupný veřejnosti.

Zámek Chyšé

Zřícenina hradu Petrohrad

Poslední zastávkou na tomto našem výletu byl zámek a zřícenina hradu v Petrohradě, který leží jen 18 km západně od městečka Chyšé. Zámek, který prochází rekonstrukcí není z architektonického hlediska příliš zajímavý. Naše kroky proto vedly hlavně ke zřícenině hradu, který se nachází na vrcholu kopce nad budovou zámku. Gotický hrad jižně od Podbořan založil kolem roku 1260 Petr z Janovic. Roku 1404 malý hrad rozšířil Jenec z Janovic. Jeho vnuk Jan Jenec z Janovic roku 1483 prodal hrad Burianovi z Gutštejna. V držení pánů z Gutštejna zůstal hrad až do poloviny 16. století, tehdy se dostal prostřednictvím věna Zikuny z Gutštejna do držení Jaroslava Libštejnského z Kolovrat. A hrad čekal brzký konec. Jaroslav Libštejnský z Kolovrat se rozhodl ve vsi pod hradem vystavět zámek, navíc hrad patrně zachvátil požár a proto již roku 1559 je uváděn jako pustý. Stavební činnost na hradě byla ještě jednou vzkříšena, v polovině 17. století se majitel panství Humprecht Jan Černín z Chudenic rozhodl chátrající hrad vyšperkovat kaplí Všechny svatých. Až do roku 1846 byl na hradě klid (pouze na nejvyšším vrcholu hradu přibyla umělá zřícena

v rámci romantických úprav), ale poté přišla poslední pohroma – hledači pokladů. Hrad byl doslova rozryt, stěny spadly a po řádění jak prostého lidu, tak i vrchnosti v hradním areálu zbyly jen malé části zdiva paláce s vnějším schodištěm a zbytky válcové věže v základech barokní kaple Všech svatých. Po založení hradu bychom mohli v hradním areálu najít vysutou válcovou věž, malý věžovitý palác a velké stavení na protilehlé straně, v němž jsou doloženy dva výstavné sály (královský a zelený). V roce 1404 k již stojícímu přibyl při hradbě postavený nový palác (dvě síně nad sebou) s kaplí a nedaleko patrně i čtverhranná bašta. V 17. století pak přibyla již zmíněná kaple Všech svatých. Poté, co gotický hrad Petršpurk ztratil svou rezidenční funkci (roku 1559 je poprvé výslovně uváděn jako pust ý), nechala si vrchnost – Jaroslav Libštejnský z Kolovrat vybudovat kolem roku 1560 na jihozápadním okraji vsi nový renesanční zámek. Libštejnským z Kolovrat patřilo panství až do roku 1622 kdy jej zakoupil Heřman Černín z Chudenic, jehož rod pak panství držel až do roku 1945 jako součást fideikomisu zřízeného závětí Heřmana Černína pro nejstaršího člena rodu.. Petršpurk bylo jedno z mnoha panství, které takřka bezohledný Černín vytěžil z pobělohorských konfiskací, kdy se velmi levně prodávaly majetky zabavené povstalým stavům. Dosud nepřilíš movitý rod se díky Heřmanu Černínovi zařadil mezi nejbohatší pozemkové vlastníky v zemi a vystoupal mezi urozenou elitu země mající svá želízka v ohni také na panovnickém dvoře. Heřman Černín však zemřel roku 1651 bez potomstva, a tak veškeré jeho statky v severozápadních, středních a východních Čechách zdědil jeho prasynovec Humprecht Jan Černín z Chudenic. Ten proslul jako velkorysý stavebník. V Praze započal s výstavbou reprezentativního paláce, v němž dnes sídlí Ministerstvo zahraničí a nedaleko Sobotky nechal postavit pozoruhodný zámček oválného půdorysu nazvaný po něm Humprechtsberg, dnes pouze Humprecht. Ve svých službách zaměstnával barokní kavalír, který se přátelil s císařem Leopoldem I., v jehož službách působil jako vyslanec v Benátkách, četné architekty a další umělce zvučných jmen jako byli Carlo Lurago či Francesco Caratti. Snad některý z nich projektoval po polovině 17. století pro hraběte Černína raně barokní přestavbu petršpurského sídla, již spatřil na vlastní oči Bohuslav Balbín. Další úpravy zámku proběhly v letech 1697 – 1703 za Humprechtova syna Heřmana Jakuba Černína (†1710), který pověřil vypracováním plánů stavitele Giovanniho Battistu Alliprandiho. Stavbu řídil Giovanni Domenico Bossi. V letech 1747 – 1752 inicioval Prokop Vojtěch Černín adaptaci zámeckého parku v klasicizujícím duchu dle návrhu francouzského zahradního architekta Stephana Dieudonné. Současný park v anglickém stylu vznikl na konci 19. století za pomoci zahradníka Rudolfa Födische. Roku 1864 proběhly v Petršpurku významné stavební úpravy pod taktovkou architekta budoucího Národního divadla Josefa Zítka. Stavitel zprvu navrhoval úpravu pivovaru, který byl situován v jednom z křídel zámku. Nakonec ovšem vybudoval pivovar nový a vytvořil plány pro adaptaci někdejšího pivovarského křídla zámku k obytným účelům. Tento návrh ovšem nebyl realizován a teprve později byly v křídle zřízeny byty. Naposledy byl zámek upraven po požáru roku 1915. V současnosti slouží zámek zdravotnickým účelům jako psychiatrická léčebna.

Na cestě zpět do Českých Budějovic jsme se ještě na krátký okamžik, tzv. technickou přestávku zastavili u zříceniny hradu Vlčštejna, ale poté jsme již mířili nezadržitelně domů. Plni zážitků a dojmů se teď můžeme zase těšit na červen příštího roku, kdy nás čeká další výlet za krásami naší vlasti.

Hrad Šelmberk se nachází v nejsevernějším cípu Jihočeského kraje, přibližně 20 km severovýchodně od Tábora. Byl postaven v malebné krajině ohraničené na všech světových stranách pásmy kopců a vrchů. 15 km severně od Šelmberka se zvedá Velký a Malý Blaník, jižně a východně je obzor rámován Holými vrchy, západní stranu uzavírá Česká Sibiř. Nedaleko od hradu jihozápadním směrem ve vzdálenosti 2 km se rozkládá bývalé královské město Mladá Vožice. Tak lze ve stručnosti popsat výhled z rozhledny, na kterou byla přizpůsobena bývalá obranná věž hradu Šelmberka.

Jan Willenberg - Šelmberk

Vznik hradu lze s největší pravděpodobností datovat do doby posledních let vlády Přemysla Otakara II. nedlouho před smrtí tohoto krále „železného a zlatého“ se na Načeradsku objevují příslušníci rodu Buziců. Je zde určitá spojitost – rod Buziců byl věrný králi a ten potřeboval právě v této části království své věrné. Předkem pánů ze Šelmberka byl Přibík z Křimína, který právě v roce 1278 (rok smrti Přemysla na Moravském poli) nechal zbudovat kůr v kostele v Načeradecích. Roku 1318 se v písemných materiálech nachází poprvé zmínka o pánech ze Šelmberka – Přibyslav ze Šelmberka totiž prodal horu Pavlov Vilémovi z Vožice. Tento rok je brán jako přibližný pro datování založení hradu Šelmberka. Přibyslav ze Šelmberka drží hrad do roku 1341, po něm držel hrad jeho syn Přibík, který roku 1349 přikoupil Templštejn. Od roku 1359 drželi hrad Přibíkovi synové, Čeněk (1359 – 1371) a Ondřej (1359 – 1380). Posledním držitelem hradu z rodu pánů ze Šelmberka byla Ondřejova dcera Eliška, jejímž manželem byl Aleš z Rýzmburka. Po Eliščině smrti, někdy v 90tých letech 14. století, přešlo držení hradu na Aleše z Rýzmburka, který je jako pán hradu naposledy uváděn v roce 1419. Co se dělo s hradem v období husitských válek není známo, nicméně vzhledem k tomu, že právě Mladou Vožici Husité dvakrát obléhali a dobyli, je nepravděpodobné, že by hrad, jejímiž pány byli katolíci těmto bojům unikl. Poprvé Vožici obléhal a dobyl Jan Žižka z Trocnova 5. dubna 1420 v té době neobvyklým nočním přepadem a podruhé vojska vedená Janem Hvězdou z Vícemilic, řečeným Bzdynkou obléhala roku 1425. V té době Vožici vlastnil Maternas z Ronova, který se udatně bránil po dobu 5 týdnů obléhatelům, nicméně nakonec podlehl a Vožici vydal. Husitský hejtman byl při obléhání smrtelně zraněn, nicméně ještě stačil vydat rozkaz, aby Vožický hrad byl srovnán se zemí.

Zatímco počátkem husitských válek vlastnili hrad Šelmberk katoličtí páni, v jejich průběhu získal Šelmberské panství Albera z Těchobuze. Protože zemřel bezdětný, nechal přepsat hrad na Mikuláše z Hořic, který se pánem šelmberského panství stal 18.srpna 1431. Mikuláš se svým synem Mikulášem ml. Vládl na hradě ještě roku 1473, kdy je v písemných pramenech uvedeno, že půjčil peníze panu Jindřichovi z Rožmberka. Poté se písemné zmínky o panství odmlčují až do roku 1505. V tomto roce jsou jako vlastníci panství a hradu Šelmberka uváděni Václav Předbor z Radejšína se svými bratry. Od nich koupil hradi s příslušenstvím před rokem 1518 Albrecht Cipl z Kravska. Tento vlastník k panství přikoupil ves Šebířov a když roku 1542 zemřel, zdělila panství jeho dcera Kateřina, která se provdala za Petra Mracského z Dubé. Po jejich smrti i smrti jejich synů se dědicem panství stal roku 1555 Karel Mracský z Dubé, který prodal 3.března 1586 hrad Šelmberk s dvorem, pivovarem a vesnicí Bělčí, Elbančicemi, Bzovou a Staniměřicemi Michalu Španovskému z Lisova a na Pacově za 4051 kop grošů českých. Michal Španovský šelmberské panství připojil k panství vožickému, které zakoupil od císaře Rudolfa II. v roce 1579. tento šlechtic zastával v letech 1576 až 1596 funkci nejvyššího písaře království českého. Městu Mladé Vožici potvrdil mnoho městských výsad a určil radním „Řád čtverého řemesla“, který stanovuje práva a povinnosti členům cechů ve městě. Za jeho vlády probíhaly stavební práce na hradě, jejichž výsledkem bylo sjednocení renesančního paláce. Roku 1603 prodal Michalův syn, Jáchym Španovský mladovožické panství spolu se Šelmberkem Janu Bernardu Fünfkirchenovi, kterému však bylo panství jako evangelíkovi roku 1620 zabaveno. Podle kresby Jana Willenberka z počátku 17.století je patrné, že horní hrad byl v té době již zříceninou a v dolním hradě je krásně patrný dvoupatrový palác se sedlovou střechou. V tomto období se na hradě již nebydlelo.

Současný stav zříceniny hradu Šelmberka u Mladé Vožice

Královská komora prodala roku 1623 za 73 tisíc zlatých rýnských panství donu Baltazaru Marradasovi y Zigu. Většina této částky byla později odepsána jako válečná pohledávka.

Marradas se po získání inkolátu zdržoval po většinu času na zámku Hluboká a mladovožické panství spravovali dva regenti – Šimon Kostelecký a Jeremiáš Tajk. Tito panští úředníci za pomoci části marradasova pluku, který byl ubytován v Mladé Vožici a na hradě Šelmberce prováděli tuhou rekatolizaci panství. Od první čtvrtiny 17.století Šelmberk chátrá až do okamžiku, kdy panství dne 7.července 1678 panství kupuje říšský hrabě František Ferdinand z Khüenburku. Za vlády Leopoldy z Khuenburku na přelomu 18. a 19.století byla opravena hradní věž, opraveny schody v ní a bylo zbudováno 16 zubů cimbuří najejším vrcholu. Za jeho následovníka, Karla z Khuenburku byla rozšířena cesta z Mladé Vožice a upraveno okolí hradu ve stylu anglického parku. Tento rod držel hrad až do roku 1940, kdy zřícenina hradu připadla městu Mladé Vožici.

Hrad sestává ze dvou částí – z horního hradu, jehož součástí je věž a dolního hradu, který je přistavěn k východní straně skalní ostrožny. Dominantou hradu je mohutná věž bergfritového typu, stojící v čele na skalní ostrožně, na které se rozkládá celý areál hradu. Skalní ostrožna se vypíná nad údolím, ve kterém protéká říčka Blanice. Věž stojí v čele, protože z této strany bylo nepochabně největší nebezpečí útoku na hrad. Svědčí tomu mimo jiné ústyhodné rozměry věže, která je vysoká 26 metrů, síla zdí v jejích základech dosahuje 3,5 metru a obvod základů 32 metrů. Věž měla 5 pater, vstup do ní byl ve výšce 6,3 metru nad úrovní terénu mezi 1 a 2 patrem po padacím můstku ze sousedního paláce. Spojení mezi patry bylo obranným schodištěm v síle zdí – tedy značně stísněné s vysokými schody – vše z důvodu snadné obrany. Nahoře byla věž zakryta kuželovou střechou. Za věží se nacházel rozsáhlý palác ve tvaru písmene L. byl výškově komplikovaný, protože skalní ostrožna zde mírně klesá. Menší křídlo paláce bylo příčně položené a zaujímal místo hned za věží. Toto křídlo bylo pravděpodobně vyšší než další části paláce. Bylo zde pravděpodobně obydlí pána hradu s rychlým přístupem do věže. Mezi již zmíněnou obytnou částí a dochovanou valeně klenutou sklepní prostorou se nachází místnost, ve které je dochována střílna a byl zde přístup do příčného křídla a sklepní prostory. Jak vypadalo čelo hradu se neví, je pouze známo, že do hradu se vstupovalo po mostě přes příkop a brána byla někde v místech pod velkou věží. Také studna na nádvoří pochází pravděpodobně z doby založení hradu. Okolo studny obíhala hradba, která uzavírala celé trojúhelné nádvoří mezi horním hradem a čelem nádvoří. Výrazné přestavby byly na hradě prováděny v pozdně gotickém období, kdy byla upravena velká věž. Ta byla o jedno patro zvýšena, zbudován obranný arkýř a zastřešena kuželovou střechou. Také starý palác byl nepochybně upraven, což je nejvýrazněji patrné na přístavku čtvercového půdorysu, jímž se vchází do suterénní místnosti. Nejvíce však zasáhly přestavby v této době čelo nádvoří, které bylo strženo a nahrazeno palácovou stavbou, jež měla v patře roubenou komoru. Zbytky roubené komory s charakteristicky uspořádanými okny je patrna do dneška. Dále byla postavena nová hradba od studny k nároží nového paláce, kde ji zajistil rohový opěrák a dvě věžice, které podepřely zbylý úsek východní obvodové hradby. Další větší přestavby se hrad dočkal v období renesance. Nový renesanční palác byl postaven pod patou věže v části čela nádvoří. Poté bylo vnitřní čelo pozdně gotického paláce zbouráno a palác byl rozšířen na úroveň nového renesančního paláce. Oba paláce byly nakonec spojeny velkým průjezdem a společně zastřešeny. K hradu byl zbudován přístup po novém renesančním mostě s čtyřmi či pěti oblouky. Dle Willenberkovi kresby měl palác dvě patra a velkou sedlovou střechu s renesančními štíty. Poslední přestavbou prošel hrad až počátkem 19.století. jednalo se o romantizující úpravy hradu, které obsahovaly zbudování nového přístupu do věže, zbudování schodiště v něm, obnovení nejvýše položené místnosti a přístavbu 16 velkých zubů cimbuří. Hrad byl obíván zhruba do začátku 17.století. poté již prostory hradu nevyhovovaly podmínkám bydlení a jeho obyvatelé dali přednost mnohem pohodlnějšímu bydlení na zámku v Mladé Vožici. A od té doby nastalo postupné chátrání hradu.

Od roku 2003 spravuje hrad pár dobrovolných nadšenců. Snažíme se o záchranu hradu a o její zpřístupnění veřejnosti. Většina z nás jsou studenti, takže nemáme tolik času, kolik bychom potřebovali. Někteří jsou z místa, ale někteří na hrad dojíždí. Letos jsme měli otevřeno celé prázdniny mimo pondělí každý den, což bylo velmi náročné. Udělali jsme na hradě osm akcí (bližší informace o nich a o hradě najdete na www.selmberk.unas.cz). Od doby kdy jsme na hradě začali se to tam opravdu změnilo. Je zpřístupněna spousta míst, která byla dříve zarostlá a celý areál hradu je ohraničen pletenou hradbou. Poslední opravy proběhly v roce 2003, kdy byla opravena střecha věže a v roce 2004, kdy byly opraveny část hradeb. Od té doby hrad bohužel stále chátrá. Nejhorší pro nás je, že se na hradě docela často ztrácejí věci. Ať je to žebřík, kolečko nebo pilka, všechno nám stěžuje naši práci. Občas se dokonce stane, že někdo potřebuje nějaký kámen z hradní zdi a to většinou na místě, kde jeho vyjmutí způsobí největší škodu. Každý rok se snažíme provést co nejvíc návštěvníků, děláme akce pro děti a snažíme se spolupracovat i s ústavy pro postižené.

Pro ilustraci jsou na poslední straně obálky připojeny barevné znaky některých majitelů hradu Šelmberka. Všechny znaky můžete shlédnout při návštěvě hradu, nebo na našich internetových stránkách.

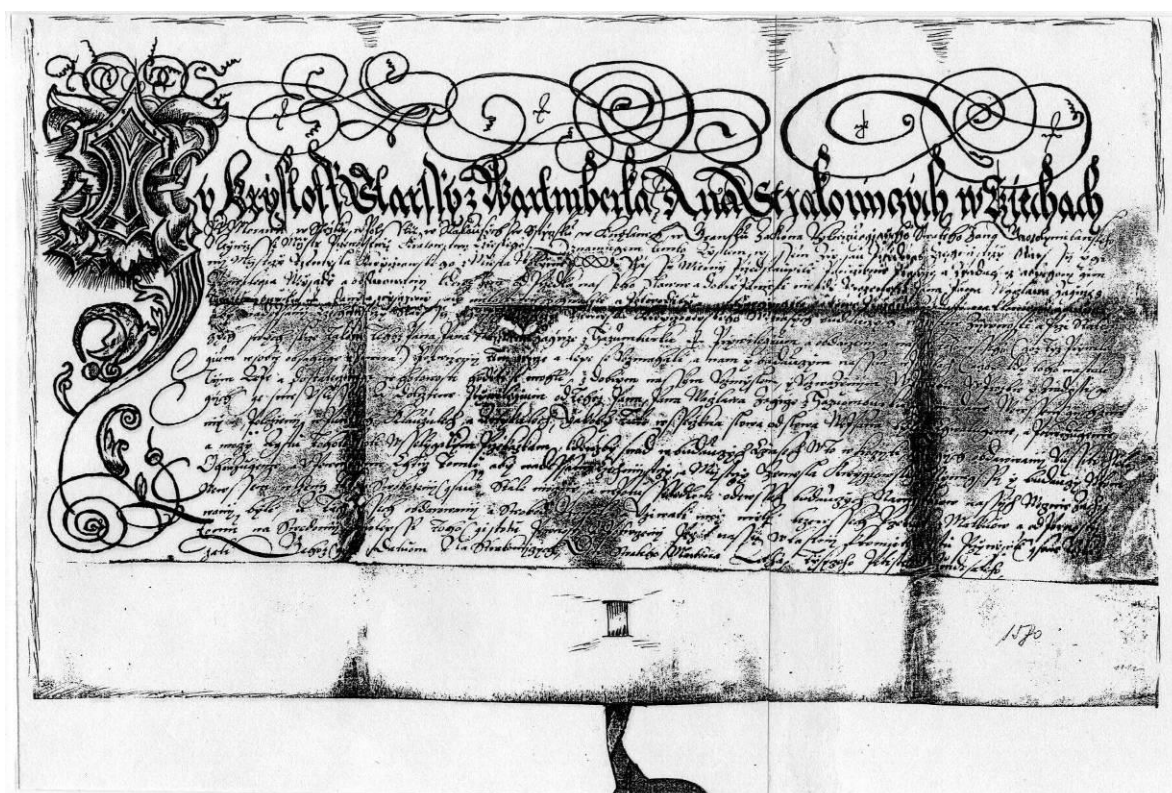

Současný stav zříceniny hradu Šelmberk

Použitá literatura:

<i>Sedláček A.</i>	<i>Hrady, zámky a tvrze Království českého, Praha 1995, díl IV.</i>
<i>Fr. Čapka</i>	<i>Dějiny země koruny české v datech</i>
<i>Josef Beránek</i>	<i>Kronika města Mladá Vožice</i>
<i>Kolektiv autorů</i>	<i>Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 1986</i>

Ve Státním okresním archivu ve Strakoniciích jsem objevil další zajímavou listinu, pergamen, se kterým bych Vás rád seznámil. Nejedná se v tomto případě ani tak o přivěšenou pečeť ve voskové misce, která je mimochodem dost poničená, ale o listinu vlastní. Je to pergamen o rozměrech 46x26x5,5 cm psaný česky, vydaný Kryštofem starším z Vartenberka, velkopřevorem řádu sv. Jana Jerusalémského (řád Johaniťů či jinak řečeno Maltézských rytířů) ve Strakoniciích, ve které stvrzuje roku 1580 na sv. Martina cechu krejčovskému ve Volyni předešlá privilegia. Takovýchto listin, které potvrzují předešlá privilegia, jsou v archivech desítky. Mnou popisovaný pergamen je ale od těch ostatních přece jenom něčím zvláštní a jedinečný.

Listina ze Státního okresního archivu ve Strakoniciích, obr. č. 1

Upoutal mne na první pohled vzhled listiny. Listina je zvláštní a jedinečná použitím iniciály „M“ na jejím začátku (obr. č. 9). Spodní část kresby se odráží v knižních iluminacích kolem roku 1500, ozdobný akant s květy a dračí hlavou. Nahoře renesanční litera, která velké M nepřipomíná, ale v té době jev běžný, kdy vše bylo ponecháno na umu a fantazii písaře. A tak zůstává jenom tato zajímavá a krásná kresba. Pro zajímavost zde uvádím i přepis listiny, která byla na několika místech poničena tak, že ani za přispění dalších dvou odborníků nebylo možné text přečíst. Tato místa jsou v přepisu vytečkována. Listina je ve SOkA Strakonice uložena pod signaturou B/36 z roku 1580.

My Kryštof starší z Vartenberka a na Strakoniciích v Čechách, na Moravě, v Slezku, v Polšti, v Rakousích, v Štýrsku, v Korutanech, v Gransku, zákona rytířů svatého Jana Jerozolymitanského, nejvyšší mistr převorství království Českého. Oznamujeme tímto listem všem, že jsou před nás cechmistři starší a jiní mistři řemesla krejčovského z města Volyně, naši věrní předstoupili poníženě prosíc a žádajíc, abychom jim privilegia, vejsady a obdarování, které jim od předka našeho slavné a dobré paměti někdy urozeného pána pana Václava Zajíce z Hazmburku dány a

vysazeny sou, milostivě schválili a potvrdili. takové prosbě a žádosti nakloněny jsouce aby nadepsaní cechmistři starší a jiní mistři řemesla krejčovského, toho v časech budoucích v čestné živnosti a při statcích svých skrze takové, téhož pána pana Václava Zajíce z Hazmburku a to privilegium a obdaření, a nás toho všeho což týž privilegium v sobě obsahuje a zavírá. I potvrzení tím více a lépe se rozmáhali a nám i budoucím našim potřebám, což by kdy toho nastalo tím lépe a dostatečněji v hotovosti hoditi se mohli, z dobrým naším rozmyslem i rozvážením v potřebě, v prosbě i z radosti jejich je jsme uslyšeli a dotčené přemilé od téhož pána pana Václava Zajíce z Hazmburku tím dané ve všem jich znění, položení v punktech, klauzulích a artikulích, jakoby tuto slovo od slova vepsána byla schvalujeme a potvrzujeme a mocí listu toho proti všelijakým překážkám, kdyžby snad v budoucích časech v to vkročiti a to jejich obdarování rušiti chtěl ohrazujeme a upovínujeme chtíc tomu, aby nadepsaní cechmistři a mistři řemesla krejčovského nyní i budoucí v tom ve všem činíc tak osvobozeni jsou, stále nečiní a neporuší ode všech budoucích náměstků našich věčně zachováni byli, a těch všech obdarování a svobod užívali a užívati mají milí beze všech zmatků a odporností.

Tomu na vědomí a pro lepší toho jistotu, pevnost a potvrzení pečeť našivlastní u tomuto listu přivěsiti jsme rozkázali. Jehož jest datum na Strakonících dne svatého Martina, letha tisíceho pětistého osmdesátého.

Ke zmíněné listině je přivěšena pečeť vydavatele Kryštofa staršího z Vartenberka na pergamenovém proužku ve voskové misce z přírodního vosku, pečeť o průměru 24 mm z červeného vosku s opisem značně poničená (obr. č.2). Štít čtvercový, v 1 a 4 poli znak pánů z Vartenberka, ve 2 a 4 poli kotvicový řádový kříž Johanitů. V klenotu jsou z koruny rozložená křídla. Zde je uplatňována přednost rodového znaku před řádovým.

Pro porovnání z téhož archivu ve Strakonících na listině AM – Strakonice – cech koželuhů signatura I./1 z roku 1580 opět stvrzení předešlých privilegií pro cech koželuhů ve Strakonících. Je přivěšena pečeť Kryštofa staršího z Vartenberka (obr. č.3) na pergamenovém proužku v misce z přírodního vosku pečeť z červeného vosku o průměru 35 mm bez opisu, mírně poškozená. Na čtvercovém štítě 1 a 4 pole kotvicový řádový kříž a 2 a 3 pole rodový znak Vartenberků v klenotu z koruny rozložená křídla posetá srdíčky či lipovými listy. Na této pečeti je upřednostňován řádový znak před rodovým.

Obr. č. 2

Obr. č. 3

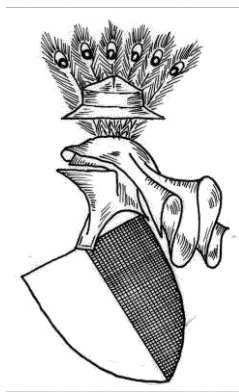
Kresba obou pečeti Mgr. Vladimír Červenka

Páni z Vartenberka pochází z kdysi mocného rodu Markvarticů, kteří měli původně ve znaku lvici. Rozdělili se na několik větví a podle hradů, na kterých vládli se začali i psát jako páni z Velešina, z Lemberka, ze Zvířetic, z Polné, z Michalovic, z Vartenberka. V první polovině 14.století začali někteří z výše uvedených rodů, konkrétně i páni z Vartenberka používat polcený zlato – černý štít a složená černá křídla (**obr. č. 4**). Proč se tak stalo nám ale není známo. Většina těchto rodů vymřela v průběhu 15.století, nejdéle se udrželi páni z Vartenberka jejíž poslední člen, Jan Jiří zemřel roku 1631 v emigraci v Sasku. Ale i Vartenberkové se dělili na několik větví, které byly pojmenovány podle panství, na kterých vládli. Tak známe Děčínské, Kostské, Veselské a Kumburské z Vartenberka. Při svém dělení založil rod na severu Čech mnoho významných hradů, v polovině 13.století hrad Stráž – Vartenberk, kolébku rodu, a také Kumburk u Nové Paky. Koncem 13.století pak Děčín. Ve 14.století pak hrady Kost, Žleby, Rohozec, Trosky, Ralsko, Veliš a Vysoké Veselí a koncem 14.století nedaleko Ústí nad Labem hrad Blansko – Blankenštejn.

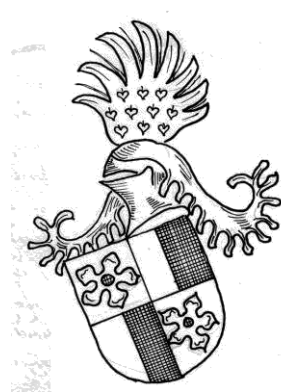
Zastávali vysoké funkce a úřady, dědičně například úřad nejvyššího číšníka, a přes toto postavení si ponechali svůj jednoduchý, polcený štít. Příslušníci jednotlivých odnoží rodu se lišili pouze klenotem nad helmou. Děčíňští z Vartenberka přijali za klenot loďku a stojícího muže s veslem (**obr. č. 7**), a na začátku 16.století pannu s veslem na loďce (**obr. č. 8**). Čeněk mladší, nejvyšší komorník jako poručník Oldřicha z Rožmberka používal štít čtvrcený, v 1 a 4 poli byla rožmberská růže, 2 a 4 pole zachovalo znak pánů z Vartenberka (**obr. č. 6**), ale pouze do roku 1420. Tento šlechtic stál na straně císaře Zikmunda Lucemburského, za což obdržel roku 1423 uherský Dračí řád, jehož drak byl otočen kolem rodového znaku jeho barevné vyobrazení můžete vidět na 3 straně obálky v části nazvané „Galerie ...“. Tento šlechtic zemřel roku 1424, dračí řád otočený kolem rodového štítu začala používat na přelomu 16. a 17.století děčínská větev Vartenberků (**obr. č. 8**). Vartenberkové žijící na Blankenštejně používali jako klenot rozevřená křídla. Heřman ze Zvířetic roku 1321 přijal za klenot železný klobouk a vějíř z pavích per – heraldicky paví kytu (**obr. č. 5**). Členové různých řádů a církevní hodnostáři střídali rodový znak ve čtvrceném štítě se znakem řádovým.

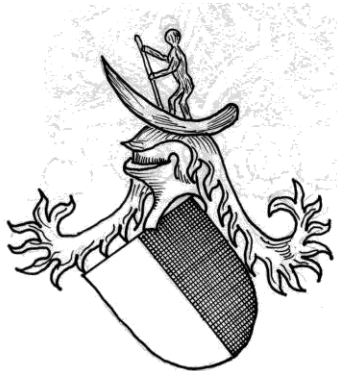
obr. č. 4 Beneš r. 1284

obr. č. 5 Heřman r. 1321

obr. č. 6 Čeněk r. 1420

obr. č. 7 Zikmund r. 1432

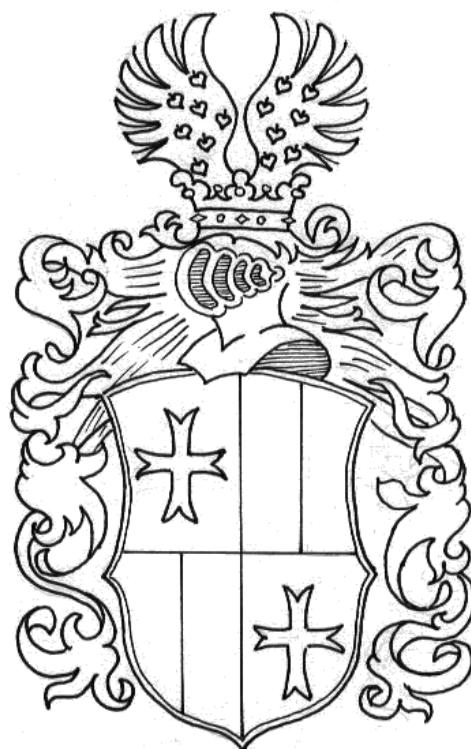

obr. č. 8 Jan r. 1605

Nedaleko Ústí nad Labem koncem 14.století založil rod hrad Blankenštejn. K této větvi rodu také patřil **Kryštof starší z Vartenberka**, nejvyšší mistr převorství Řádu Sv. Jana Jerusalemského v Čechách a dvorský válečný rada Rudolfa II.. Řádové hodnosti se ujal ve svých 70ti letech roku 1578 a vytrval v ní až do své smrti 6.5.1590. je pochován v kostele sv. Prokopa na strakonickém hradě. Členem řádu Johanitů se stal již roku 1538, komturem v Žitavě roku 1543 a kolem roku 1565 ve slezském Löwenberku, dnešní Lwówek. Roku 1578 mu byl udělen velký řádový kříž a byl zvolen a potvrzen velkopřevorem na vlastní popud a se souhlasem Rudolfa II. z mnoha uchazečů z české šlechty. Po svém nástupu musel uhradit dluhy, vzniklé za svého předchůdce Václava Zajíce z Hazmburka. Na sněmu roku 1583 vznesl žádost o vydání řádových privilegií do té doby uložených v kapli na hradě karlštejnském. Pochopitelně musel potvrdit všechna privilegia pro města, městečka a cechy náležející pod správu řádu Johanitů ve Strakoniciích a jedním z nich je i výše uvedená listina.

Obr.č. 9 – iniciála z listiny - detail

Znak Kryštofa staršího z Vartenberka

Doporučená literatura:

Sedláček A.	Hrady, zámky a tvrze Království českého, Praha 1936, díl XI., str. 127
Sedláček A.	Českomoravská heraldika, Praha 1925, díl II., str. 16
B. Liška	Dějiny Radomyšle 1993, str. 120
M.Myslivoček	Erbovník 1993, str. 101
Kol.autorů	Ottův slovník naučný, díl XIII., str.586 – řád Johanitů
Kol.autorů	Ottův slovník naučný, díl XXVI., str.434 – Vartenberkové
J.Krása	Rukopisy Václava IV., 1990
J.Krása	České iluminované rukopisy 13. – 16.století, 1971
K.Stejskal, P.Voit	Iluminované rukopisy doby husitské, 1991

Ve dnech 19. a 20. října 2005 se konala v Martine na Slovensku mezinárodní vědecká konference na téma „Erbovní listiny“. Konference se zúčastnili heraldikové ze Slovenska, České republiky, Maďarska a Ukrajiny. Pro velký počet referujících - přihlášeno bylo 26 příspěvků - se stalo nutností omezení délky konferenčního výstupu s příspěvkem na 10 minut. Celé dělné a velmi přátelské konferenční setkání bylo poctou věhlasnému slovenskému heraldikovi a zakladateli slovenské moderní heraldické vědy, prof. PhDr. Jozefu Novákovi, DrSc., který se letošního roku dožívá 75 let. Profesoru Novákovi byl rovněž věnován i společenský večer s kulturním programem dne 19. října.

Z českých badatelů přednesli své následující příspěvky tito: JUDr. Marek Starý, Ph.D. Udělování erbu a stavu v českém zemském právu před a po Bílé hoře, doc. PhDr. Tomáš Krejčík, CSc. Diplomatika erbovních listin vydaných Českou panovnickou kanceláří, PhDr. Karel Maráz, Ph.D. Proměny erbu Slavatů v erbovních listinách, Mgr. Jiří Brňovják Heraldika nobilitovaných osob z českých zemí v době vlády Karla VI. (1712-1740), PhDr. Jan Županič, Ph.D. Erby a nobilitace nové šlechty v Rakousko-Uhersku, Mgr. Zbyněk Žouželka Nobilitační spisy jako pramen k dějinám státního úřednictva na Moravě a ve Slezsku v 19. století, PhDr. Karel Müller Zamyšlení nad dosavadními soupisy erbovních listin a PhDr. Jakub Hrdlička Erbovní listiny na CD a internetu.

Na konferenci tedy byla traktována i jihočeská heraldická problematika, a to v referátu autora této zprávy. Pokud jde o další badatele, jejichž referáty budou – společně s českými - otištěny v konferenčním sborníku, který se připravuje, mohu zde z prostorových důvodů otisknout pouze stručný výčet (neuvádím v něm znovu české referující): Prof. PhDr. Jozef Novák, DrSc. Armálesy na Slovensku, Doc. PhDr. Juraj Roháč Armálesy z pohl'adu diplomatika, PhDr. Federik Feder Mayer, Ph.D. Erby udelené armálesmi a ich reálne užívanie (na príklade armálesov Ilešházióvcov a Morócovcov), mgr. Elena Sikorová Erbová listina Leopolda II. pre hlavného komorského grófa Karola Mitrovského z Nemyšle, mgr. Martin Bartoš Armáles meštianskeho rodu Hainóvcov z Levoče, PhDr. Radoslav Ragač Vznik armálesu Fabricióvcov, týž Armálesy v súkromných rukách (zbierkach), PhDr. Ferdinand Uličný Erbové listiny miest na východnom Slovensku, mgr. Božena Malóvcová Erbová listina kráľ'a Mateja Korvína pre mesto Kežmarok z roku 1463, PhDr. Vladimír Rábik Výsady miest a mestečiek o používaní rôznofarebného vosku v ich kancelárskej činnosti, prof. PhDr. Leon Sokolovský, CSc. Armáles Klenovca z roku 1853, mgr. Šarlota Drahošová Podoby tekovského erbu v armálnych listinách, PhDr. Igor Graus Armálesy z pohl'adu faleristiky, Attila Pandula C.Sc. Faleristické východiská niektorých armálesov, Ing. Zdenko G. Alexy Slovacikálne armálesy v Maďarskom národnom múzeu v Budapešti, Ladislav Venžík Súčasná tvorba erbových listín v Aristokratickom združení Slovenska a dipl. Ing. Dušan Trstenský Trstenský – rod a erb.

Jak je z přehledu referátů vidět, jistě se lze na konferenční sborník jen těšit.

Na dokreslení je na druhé straně obálky uveřejněna ukázka miniatury z erbovní listiny vydané ve Vídni dne 4. prosince 1642, kterou Ferdinand III. rozhojňuje Vilémovi Slavatovi z Chlumu a Košumberka jeho dosavadní erb (SOA Třeboň, pobočka Jindřichův Hradec, rodinný archiv Slavatů, inv.č. 52, perg. 540), fotografoval Josef Špaček.

V dnešním díle Galerie jsou uvedeny čtyři rody, které vlastnili tzv. polcený štít. Polcení je jednou z heroltských figur, stejně jako dělení, o kterém jsem psal v minulém a předminulém díle. Jen směr dělení se změnil. Polcení je prováděno svisle, tedy shora dolů a rozděluje štít na dvě poloviny. Polcení patří v Čechách a na Moravě k oblíbeným erbovním figurám.

Prvním rodem v dnešní galerii je rod všeobecně známých pánů z **Vartenberka**. V dějinách království to byl jeden z nejvýznamnějších rodů, který pocházel z rozrodu Markvarticů. Původně měli ve znaku lvici, ale v průběhu 14.století začali Vartenberkové používat z neznámého důvodu štít polcený. Předkem rodu byl Markvart z Března zoložil po roce 1268 nedaleko Mimoně hrad Stráž (Vartenberk), podle kterého se začal nazývat celý rod. Příslušníci rodu v průběhu svého působení zastávali mnoho významných funkcí na královském dvoře, dědičně vlastnili úřad nejvyššího číšníka, Beneš byl královským komorníkem, stejně jako Markvart a Čeněk starší. Čeněk mladší byl asi nejznámějším předkem rodu. Žil na přelomu 14. a 15.století, byl poručíkem nezletilého Oldřicha z Rožmberka a ze začátku přívržencem husitského hnutí. Dokonce se zasloužil o to, aby císař Zikmund Lucemburský obdržel po upálení mistra Jana Husa stížný list českých pánů. Nicméně, protože bylo výhodnější v té době stát na straně pánů, přidal se k císaři Zikmundovi a Husity zradil, za což obdržel od Zikmunda uherský Dračí řád, jehož draka nosil obtočeného kolem štítu.

Druhým rodem dnešní galerie jsou **Růžkové z Rovné**. Jedná se o českou erbovní rodinu původem z okolí Pelhřimova, která získala erb a predikát od krále Ferdinanda I: v roce 1543. rok před udělením erbu a predikátu rod získal ves Lhotice, kterým se později podle rodu začalo říkat Růžkovy Lhotice. Ves leží nedaleko Vlašimi. Vlivem rychlého rozplazení tento rod poměrně brzy zchudl. Nejvýznamnějším členem rodu byl pravděpodobně Václav, který se stal rychtářem v Červené Řečici.

Šindelové z Ebrhance jsou třetím dnes představeným rodem. Tento novoštitný rod, navazující na starý vladýcký rod Rudoltů z Ebrhance (statek Herálec nedaleko Havlíčkova Brodu). V 16. a 17.století se potomci rodu objevují v Praze, Jihlavě a Klatovech. Nejvýznamnějším členem rodu byl Jan, který se stal primátorem Jihlavy v roce 1559. roku 1622 byl Jan Daniel přijat do českého rytířského stavu.

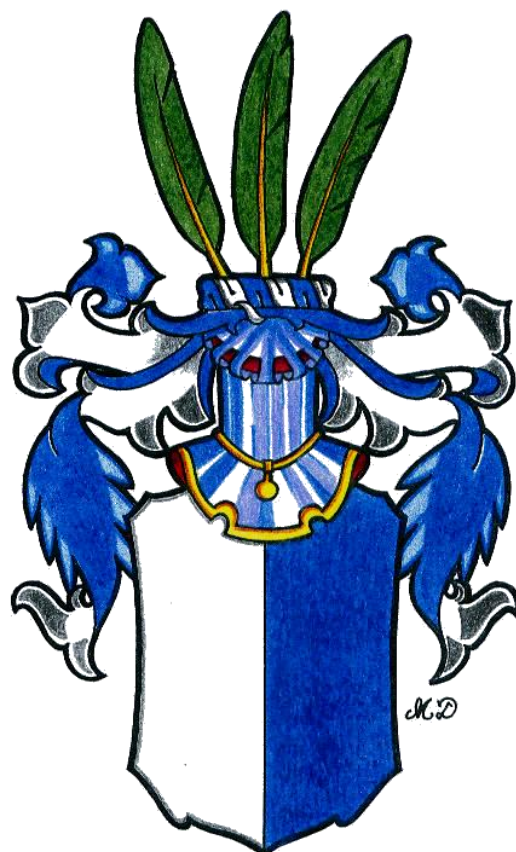
Poslední rod dnes představovaný je neméně významný, jako rod Vartenberků, kterým jsme začínali. Jedná se o starou vladýckou rodinu, pocházející z obce Mitrovic na Sedlčansku. Jeho příslušníci se v průběhu věků z vladýk stali v roce 1507 pány a dokonce roku 1701 hrabaty (Jan Antonín) a jako jediní z dnes představených rodů mají své potomky v Čechách dodnes (Maxmilian Josef žije v České republice a jeho bratr Arnošt Zikmund na Novém Zélandě). Jedná se o rod **Vratislavů z Mitrovic**, jejichž rodové sídlo je v dnešní době v obci Dírná na táborsku. Rod je významný nejen tím, že jeho potomci dodnes žijí, jejich erbovní pověst říká, že jsou potomky krále Vratislava II. a v tom případě by byli potomky Přemyslovců. Ale tahle pověst je asi nepravděpodobná. Příslušníci rodu zastávali významné dvorské funkce, ale vyznamenali se také jako vojevůdci a významní diplomaté na evropských dvorech. Václav Vratislav z Mitrovic, nazývaný též „Tureček“ se dostal s císařskou delegací do tureckého vězení, byl galejníkem na turecké galéře a obyvatelem proslulé cařihradské Černé věže – tzv. „hrobu živých“. Když se roku 1575 šťastně vrátil zpět do vlasti, své zážitky sepsal v zajímavém cestopise, který je považován za nejlepší české literární dílo 16.století.

Použitá literatura:

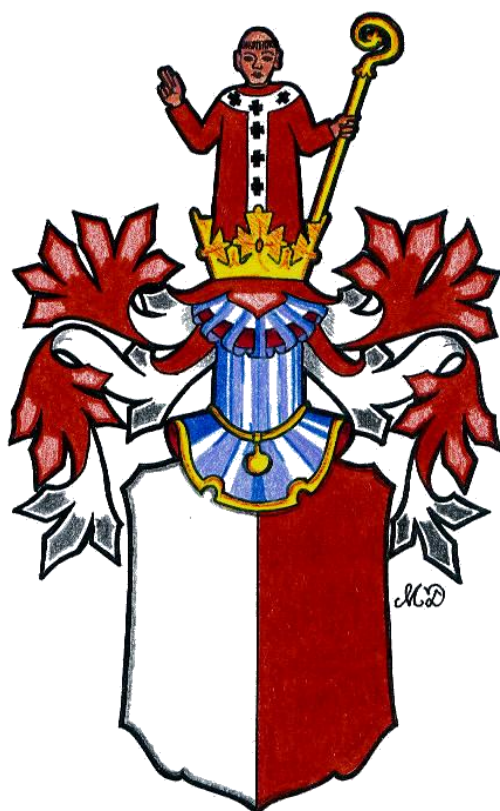
Jan Halada	Lexikon české šlechty, Akropolis, Praha 1999
J.Janáček, J.Louda	České erby, Albatros, Praha 1998
Milan Mysliveček	Erbovník I. + II. , Horizont, Praha 1990

Z Vartenberka

Růžek z Rovného

Šindel z Ebrhance

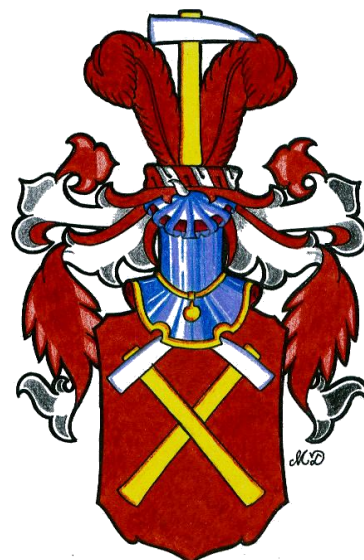
Vratislavové z Mitrovic

ze Šelmberka

Švihovští z Rýzmburka

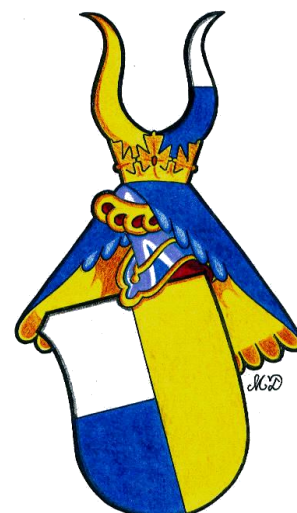
Ciplové z Kravska

Mračti z Dubé

Španovští z Lisova

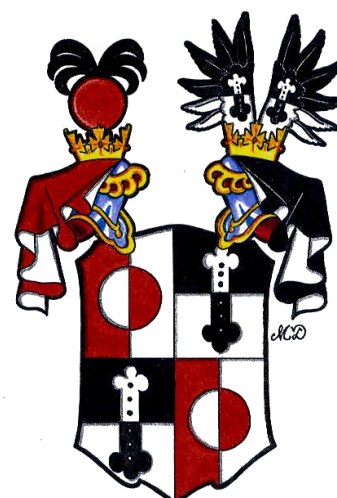
Fünfkirchenové ze Steinprunu

Baltazar de Marradas

Přehořovští z Kvasejovic

Z Khüenburku